

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINIO PROCESO KATEDRA**

LINA STANKEVIČIŪTĖ
TEISĖS PROGRAMOS CIVILINĖS TEISĖS SPECIALIZACIJOS
(62401S111) STUDENTĖ

**BENDROSIOS KOMPETENCIJOS IR ADMINISTRACINIŲ TEISMŲ TEISMINGUMO
ATRIBOJIMO PROBLEMOS SPECIALIOS TEISĖJŲ KOLEGIJOS PRAKTIKOJE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof. dr. Virgilijus Valančius

Vilnius, 2008

TURINYS

Įvadas	3
1. Specialiosios teisėjų kolegijos paskirtis ir reikšmė	6
1.1. <i>Ginčų dėl priskirtinumo sprendimas</i>	6
1.2. <i>Priskirtinumo ir teisingumo sąvokų atribojimas</i>	10
1.3. <i>Teisingumo ir priskirtinumo taisyklių pažeidimo procesiniai padariniai</i>	14
2. Bendrieji bylų priskirtinumo atribojimo klausimai	18
2.1. <i>Teismų kompetencijos ribojimas</i>	18
2.2. <i>Pagrindiniai priskirtinumo principai ir kriterijai</i>	23
2.2.1. Priskirtinumo kriterijai	23
2.2.1.1. <i>Formalusis atskyrimo pagrindas</i>	23
2.2.1.2. <i>Materialiniai – teisiniai priskirtinumo kriterijai</i>	24
2.2.2. Priskirtinumo principai	32
2.2.2.1. <i>Absorbcijos principas</i>	32
2.2.2.2. <i>Pagrindinio ginčo reikalavimo principas</i>	35
2.2.2.3. <i>Specialiosios teisėjų kolegijos suformuluoti priskirtinumo principai ir kriterijai</i>	37
3. Sritis, kuriose kyla daugiausia ginčų dėl priskirtinumo	40
3.1. <i>Specialiosios teisėjų kolegijos praktika dėl ginčų statybos teisės srityje priskirtinumo</i>	40
3.2. <i>Specialiosios teisėjų kolegijos praktika dėl ginčų nuosavybės teisės srityje priskirtinumo</i>	43
3.3. <i>Specialiosios teisėjų kolegijos praktika dėl ginčų nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo srityje priskirtinumo</i>	46
3.4. <i>Specialiosios teisėjų kolegijos praktika dėl tarnybinių ginčų priskirtinumo</i>	50
Išvados ir pasiūlymai	53
Naudotos literatūros sąrašas	55
Santrauka	65
Summary	66

Įvadas

Asmens teisė kreiptis į teismą yra nustatyta 1999 m. gruodžio 19 d. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 2 straipsnio 3 dalyje, 1950 m. lapkričio 4 d. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 ir 13 straipsniuose, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 4 straipsnyje, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 5 straipsnio 1 dalyje. Tačiau teisei į teisminę gynybą absoliutus pobūdis nebūdingas - ši teisė gali būti įgyvendinta tik laikantis procesinės teisės normų nustatytų reikalavimų¹. CPK 5 straipsnio 1 dalis nustato, kad asmens teisė kreiptis į teismą siejama su jos įgyvendinimu įstatymo nustatyta tvarka. Įstatymas nustato tam tikras sąlygas, kriterijus, kurių laikantis turi būti paduotas ieškinio pareiškimas – nustatyti reikalavimai ieškinio turiniui; laiko tarpas, per kurį asmuo priverstinai gali apginti pažeistą savo teisę ir t.t. Viena iš sąlygų teisės į gynybą (visų pirma – civilinių teisių gynybą) įgyvendinimui – ieškininio pareiškimo pateikimas laikantis įstatymo nustatytų teisingumo taisyklių. Taigi teisingumo taisyklių laikymasis yra siejamas ne su teisės kreiptis į teismą turėjimu, bet su jos tinkamu realizavimu; tai nėra teisės kreiptis į teismą prielaida, tačiau tai yra būtina teisės kreiptis į teismą realizavimo sąlyga².

Lietuvos Respublikos įstatymai nenustato konkrečių bendrosios kompetencijos ir administracinių teismų kompetencijos atribojimo taisyklių. CPK 1 straipsnio 1 dalis nustato, kokios bylos yra nagrinėtinos civilinio proceso tvarka. Nuostatos, liečiančios administracinių teismų kompetenciją, yra įtvirtintos Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ABTĮ) 15 bei 20 straipsniuose. Teismui suteikta teisė pačiam *ex officio* spręsti dėl savo kompetencijos (*competence de la competence* doktrina)³. Įstatymas (CPK 36 str. 1 d.) apskritai draudžia ginčus dėl teisingumo, tačiau praktikoje kartais gali kilti problemų, kai, pavyzdžiui, abiejų rūšių teismai atsisako spręsti konkretų ginčą vadovaudamiesi *competence de la competence* doktrina – tokiais atvejais yra reikalingas specialus ginčų dėl teisingumo sprendimo mechanizmas. Taigi, klausimo, ar konkrečią bylą turi nagrinėti bendrosios kompetencijos, ar administracinis teismas, sprendimas turi ne tik teorinę, bet ir svarbią praktinę reikšmę – bendrosios kompetencijos ir administracinių teismų kompetencijos atribojimas yra susijęs su viešu interesu, nes nuo šio klausimo sprendimo priklauso, ar bus užtikrinta žmogaus

¹ Bumblienė E., Bumblys V. Kaip kvalifikuotai parengti ieškinį (skundą, prašymą). Vilnius: K. Jovaišo personalinė įmonė, 2007. P. 18.

² Abromavičienė G. Civilinės bylos teisingumo teismui aktualūs klausimai // Jurisprudencija 2007. t. 3 (93). P. 55.

³ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. T 1. Vilnius: Justitia, 2003. P. 232.

teisė į operatyvų teismo procesą, kurią garantuoja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalis⁴.

Ginčams dėl teisingumo spręsti 1999 m. įkurta Specialioji teisėjų kolegija, kurios darbo mastai (1999-2007 m. priimtos 945 nutartys)⁵ rodo, jog bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų kompetencijos atribojimo praktika Lietuvoje dar nėra galutinai susiformavusi. Pagrindinė nagrinėjamos temos **problema** yra ta, jog teismų praktika dėl bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų kompetencijos atribojimo yra nenuosekli; teisės moksle nėra vieningos nuomonės, ar bylų paskirstymas tarp bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų yra teisingumo, ar priskirtinumo klausimas.

Atsižvelgiant į šios problemos aktualumą ir siekiant ją iširti, tyrimo **objektu** pasirinkta Specialiosios teisėjų kolegijos 1999 m. – 2008 m. praktika.

Keliama **hipotezė**, kad Specialiosios teisėjų kolegijos praktikos nenuoseklumas lemia teisinio aiškumo dėl bylų priskirtinumo nebuvimą.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti Specialiosios teisėjų kolegijos praktiką bei pateikti pagrindinių bendrosios kompetencijos ir administracinių teismų kompetencijos atribojimo problemų sprendimo teisinius būdus ir priemones. Tikslui įgyvendinti numatyti šie **uždaviniai**:

1. Aptarti Specialiosios teisėjų kolegijos paskirtį bei reikšmę priskirtinumo bendrosios kompetencijos teismams ir administraciniams teismams atribojimo kontekste; pateikti įstatyminę ir doktrininę teisingumo sampratą bei atriboti teisingumo ir priskirtinumo sąvokas.
3. Atskleisti pagrindinių bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų kompetencijos atribojimo principų ir kriterijų turinį.
4. Išanalizuoti Specialiosios teisėjų kolegijos praktiką tose srityse, kuriose kyla daugiausia ginčų dėl priskirtinumo, bei ją apibendrinti.

Tyrimo metodai. Darbe taikyti šie tyrimo metodai:

● Teoriniai: mokslinės literatūros, artimos pasirinktai darbo temai, *analizė, vertinimas, lyginimas ir apibendrinimas*. Nagrinėjant ginčų dėl priskirtinumo sprendimo būdus, panaudotas *lyginamosios analizės metodas*.

⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. spalio 31 d. nutartis byloje *P.M. v. J.A. ir kt.*, bylos Nr. 3K-7-989/2000, kat. 35.

⁵ Aukščiausiojo Teismo interneto svetainėje pateikta specialiosios teisėjų kolegijos ginčams dėl teisingumo spręsti nagrinėtų ginčų statistika (1999-2007 metai) // http://www.lat.lt/IxSitesUpload/Upload_LAT.LT/File/veikla/SPECIALIOSIOS%20TEIS%EF%BF%BDJ%EF%BF%BD%20KOLEGIJOS%20GIN%EF%BF%BDAMS%20D%EF%BF%BDL%20TEISMINGUMO.pdf; prisijungimo laikas: 2008-08-07.

- Empiriniai: *sisteminės analizės metodas*, panaudotas analizuojant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Specialiosios teisėjų kolegijos praktiką.

Darbo struktūra ir apimtis. Darbą sudaro įvadas, trys dalys, išvados, literatūros sąrašas bei santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. Pirmojoje darbo dalyje aptariami galimi ginčų dėl priskirtinumo sprendimo būdai, Specialiosios teisėjų kolegijos statusas, jos paskirtis ir reikšmė bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų jurisdikcinės kompetencijos atribojimo kontekste, taip pat analizuojamas sąvokų „priskirtinumas“ ir „teisingumas“ turinys bei šių sąvokų atskyrimo praktinė reikšmė, aptariami priskirtinumo taisyklių pažeidimo procesiniai teisiniai padariniai.

Antrojoje darbo dalyje išsamiai analizuojami pagrindiniai priskirtinumo principai ir kriterijai, Specialiosios teisėjų kolegijos praktikos pavyzdžiais iliustruojami pagrindiniai šių principų ir kriterijų aspektai, taikymo ribojimai ir išimtys.

Trečiojoje darbo dalyje analizuojama bei Specialiosios teisėjų kolegijos praktika konkrečiose srityse (statybos teisės, nuosavybės teisės įgyvendinimo ir gynimo, nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo bei tarnybinių ginčų), kuriose kyla daugiausiai ginčų dėl priskirtinumo, pateikiama atskirose srityse dažniausiai taikomų principų lentelė. Atlikto tyrimo pagrindu darbo pabaigoje pateikiamos devynios išvados. Pateikiama santrauka (lietuvių ir anglų kalba). Darbo apimtis – 66 puslapiai.

1. Specialiosios teisėjų kolegijos paskirtis ir reikšmė

1.1. *Ginčų dėl priskirtinumo sprendimas*

Bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų kompetencijos atribojimas, be jokios abejonės, aktualiausias tose valstybėse, kuriose veikia atskira administracinėms byloms nagrinėti įsteigta teismų sistemos grandis, tačiau, žinoma, toks atribojimas aktualus ir valstybėms, kuriose administracinės bylos nagrinėjamos tam tikruose bendrosios kompetencijos teismo skyriuose, ir dėl to taip pat reikalingas tam tikras kompetencijos tarp atskirų skyrių paskirstymo būdas (tokių valstybių pavyzdžiai – Belgija, Latvija, Estija (pastaroji tik sąlyginai gali būti priskirta prie valstybių, kuriose egzistuoja viena bendrosios kompetencijos teismų sistema – pirmąja instancija administracines bylas nagrinėja administraciniai teismai, o aukštesnėse instancijose, nors ir nėra atskirų specializuotų administracinių teismų, vis dėlto administracinių ginčų nagrinėjimas yra gana akivaizdžiai išskirtas iš kitų bylų nagrinėjimo tvarkos – Aukščiausiajame Teisme veikia trys skyriai: civilinių, baudžiamųjų ir administracinių bylų, o tais atvejais, kai byla apima ne vieno skyriaus kompetenciją, skyriaus pirmininkas gali pakviesti į bylą nagrinėjančią kolegiją teisėją iš kito skyriaus). Valstybėse, kuriose nėra atskiros administracinių teismų sistemos, ginčų dėl priskirtinumo sprendimas pavestas vienam iš teismų (paprastai aukščiausios instancijos teismui). Pavyzdžiui, Belgijoje kompetencijos padalijimas pavestas Kasaciniam teismui, tačiau jis kompetencijos padalijimo klausimus sprendžia ne išankstine tvarka, kaip paprastai, bet jau nagrinėdamas bylas kasacine tvarka, Latvijoje⁶ ir Estijoje⁷ tai – Aukščiausiojo Teismo kompetencija.

Lietuvoje ginčų dėl priskirtinumo tarp bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų tinkamas sprendimas svarbus ir dėl to, kad egzistuoja itin glaudus civilinio proceso ir administracinio proceso ryšys. Geriausiai šį ryšį iliustruoja ABTĮ 1 straipsnio 2 dalis, kurioje nustatyta, jog nagrinėdamas administracines bylas teismas vadovaujasi ABTĮ normomis, taip pat ir CPK normomis, kai ABTĮ tai tiesiogiai nurodo. Taigi CPK subsidiariai taikomas ir nagrinėjant administracines bylas, todėl egzistuoja glaudus ne tik pačių ginčų, bet ir teisės šakų tarpusavio ryšys. Nėgana to, didelė dalis administracinio proceso institutų (pvz. įrodinėjimo, apeliacijos ir kt.) į ABTĮ perkelta iš CPK.

⁶ Latvijos Aukščiausiojo teismo interneto svetainė // <http://at.gov.lv/en>; prisijungimo laikas 2008-12-16.

⁷ Estijos Aukščiausiojo teismo interneto svetainė // <http://www.nc.ee>; prisijungimo laikas 2008-12-16.

Ginčai dėl teisingumo esti dviejų rūšių – pozityvūs, t.y. kai abiejų sistemų teismai pripažįsta bylą esant teisingą jiems, ir negatyvūs, t.y. kai abiejų sistemų teismai nepripažįsta, kad byla jiems teisinga⁸.

Egzistuoja keli būdai ginčams dėl priskirtinumo spręsti. Pirmiausia, kaip jau minėta, priskirtinumo klausimai gali būti atitinkamai išspręsti pozityviosios teisės pagalba – teisės normose įtvirtinant konkrečių ginčų priskirtinumo taisykles. Antra, kai kuriose valstybėse teismai *ex officio* bylos priskirtinumo iš viso netikrina, o įrodyti, kad byla yra teismui teisinga arba jam neteisinga, yra šalių pareiga⁹. Trečia, teismams gali būti suteikta teisė spręsti dėl teisingumo *ex officio*, tuo pačiu kompetencijos konfliktams spręsti sudarant specialius institucinius darinius, pavyzdžiui, Prancūzijoje tam tikslui įkurtas Ginčų tribunolas (jį sudaro aštuoni teisėjai, tris iš kurių skiria Valstybės taryba, tris – Kasacinis teismas, du yra renkami minėtų šešių teisėjų kaip pavaduojantieji; tribunolo pirmininku *de jure* laikomas teisingumo ministras), Čekijoje – specialus senatas (sudarytas iš trijų Aukščiausiojo administracinio teismo teisėjų ir trijų Aukščiausiojo teismo teisėjų ir nagrinėjantis tiek pozityvius, tiek negatyvius ginčus dėl priskirtinumo), Lietuvoje – Specialioji teisingumo kolegija. Galimas ir dar vienas būdas – teisingumas atribojamas remiantis teismų praktikos (paprastai aukščiausių valstybės teisminės valdžios institucijų sprendimais) suformuluotais principais ir kriterijais¹⁰. Konkretaus būdo pasirinkimą lemia daugelis faktorių: valstybės teisinės sistemos ypatumai, kooperacijos tarp bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų lygmuo (esant žemam kooperacijos lygmeniui, tikėtina, jog teismai, turintys teisę patys per savo praktiką apibrėžti priskirtinumo nustatymo taisykles, ims piktnaudžiauti tokia savo teise), teismų sistemos istorinės raidos laikotarpis (kai specializuoti teismai inkorporuojami į jau veikiančią bendrosios kompetencijos teismų sistemą, ir specializuotiems teismams perduodama dalis bendrosios kompetencijos teismams priskirtinų bylų, tiksliausia sukurti specialų institucinį darinį, savo praktikos dėka suformuosiantį pagrindines priskirtinumo atribojimo taisykles). Todėl specialūs instituciniai dariniai veikia toli gražu ne visose užsienio valstybėse, pavyzdžiui, jų nėra Vokietijoje, Švedijoje ir Lenkijoje, tačiau šiose valstybėse neleidžiamos besąlyginio bylos priėmimo kito teismo žinion išimtytys – jei bendrosios kompetencijos teismas atsisakė priimti ieškininį pareiškimą motyvuodamas tuo, kad ieškinyt teisingas administraciniam teismui, administracinis teismas nebegali atsisakyti jo priimti.

Lietuvoje kompleksiškai taikomi keli ginčų dėl priskirtinumo sprendimo būdai – pozityviosios teisės normose (ABTĮ 16 str. 1 ir 2 d.) įtvirtintos priskirtinumo konkrečios rūšies teismui taisyklės bei, atsižvelgiant į tai, kad vos 1999 m. įsteigus specializuotus administracinius

⁸ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. T. 1. Vilnius: Justitia, 2003. P. 242.

⁹ Poška D. Bendrųjų ir administracinių teismų kompetencijos atskyrimas. Probleminiai aspektai // Teisė. 2006. t. 59.

¹⁰ Paužaitė – Kulvinskienė I. Administracinė justicija: teorija ir praktika. Vilnius: Justitia, 2005. P. 133.

teismus kilo ginčų dėl priskirtinumo tarp bendros kompetencijos ir naujai įsteigtų administracinių teismų, sukurtas specialus institucinis darinys ginčams dėl priskirtinumo spręsti.

Specialioji teisingumo kolegija (dar vadinama Specialiąja teisėjų kolegija, ar tiesiog teisingumo kolegija) įkurta 1999 m. Į jos sudėtį įeina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus pirmininkas, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininko pavaduotojas ir po vieną šių teismų pirmininkų paskirtą teisėją. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teismų įstatymo¹¹ 37 straipsniu, CPK 36 straipsnio 2-4 dalimis, ABTĮ 21 straipsniu, Specialioji teisėjų kolegija sprendžia klausimus, susijusius su ginčų priskirtinumu, t.y. ar atitinkamas ginčas yra nagrinėtinas bendrosios kompetencijos ar administraciniame teisme.

Pažymėtina ir tai, kad ginčų dėl to, ar konkrečiu atveju turi būti taikomos CPK 31 straipsnyje įtvirtintos išimtinio teisingumo taisyklės¹² bei ginčų dėl teritorinio teisingumo tarp kelių bendrosios kompetencijos teismų (ar administracinių teismų)¹³ Specialioji teisėjų kolegija nesprenžia, kadangi tai nėra susiję su aukščiau nurodytuose teisės aktuose (Lietuvos Respublikos teismų įstatyme, ABTĮ, CPK) apibrėžta jos kompetencija.

Bendrosios kompetencijos teismai motyvuotus prašymus ar nutartis perduoda per Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą, informuodami apie tai dalyvaujančius byloje asmenis, o administraciniai teismai pateikimo procedūrą atlieka per Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą (ABTĮ 21 straipsnio 2 dalis, CPK 36 straipsnio 3 dalis). Prašymą ar nutartį Specialioji teisėjų kolegija išnagrinėja per dešimt dienų nuo prašymo ar nutarties gavimo, nekviisdama į posėdį byloje dalyvaujančių asmenų - taigi, kreipimasis į Specialiąją teisėjų kolegiją ginčo nagrinėjimo teisme trukmės esmingai neįtakoja. Byla per tris dienas nuo Specialiosios teisėjų kolegijos nutarties priėmimo išsiunčiama į atitinkamą pirmosios instancijos teismą, kuriam ji teisinga, arba į apeliacinės instancijos teismą, kuriam Specialiosios teisėjų kolegijos nutartis yra privaloma.

Nagrinėjant Lietuvoje egzistuojantį ginčų dėl priskirtinumo sprendimų modelį, būtina pabrėžti ir tai, kad kreipimasis į Specialiąją teisėjų kolegiją šiandien yra ne privalomas, o fakultatyvus (privaloma tik nutartis, kuri yra dispozityvaus pobūdžio pareigos kreiptis į Specialiąją kolegiją pasekmė), o pati institucija vertintina kaip konsultacinė. Tai savaime suponuoja tam tikrą teismų praktikos nevienodumą ginčų dėl priskirtinumo sprendimo srityje. Kaip teisingai pažymi S. Šedbaras, „kai šalyje yra atskiros teismų sistemos, būtina sukurti tam

¹¹ Lietuvos Respublikos teismų įstatymas // Valstybės žinios, 1994, Nr. 46-851.

¹² Specialiosios teisėjų kolegijos 2006 m. liepos 14 d. nutartis byloje UAB „Kauno regiono veislininkystė“ v. Kauno apskrities viršinininko administracija ir kt.

¹³ Specialiosios teisėjų kolegijos 2006 m. rugpjūčio 29 d. nutartis byloje R.P. ir R.P. v. Vilniaus apskrities viršinininko administracijos Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros departamentas.

tikrą mechanizmą, kuris leistų suvienodinti teismų veiklos praktiką. Šiuo požiūriu visiškai nėra svarbu, kiek kartų iki šiol buvo nukrypta nuo vieno ar kito teismo jau suformuluotos praktikos analogiškose bylose. Bet kuriuo atveju išlieka reali galimybė, kad ši praktika bet kada gali išsiskirti dėl įvairiausių priežasčių (objektyvių ir subjektyvių)¹⁴. Manytina, kad šiuo metu vieningos praktikos formavimasi apsunkina ir tai, kad nei ABTĮ, nei CPK, nei Lietuvos Respublikos teismų įstatymas neįtvirtina bendrosios kompetencijos teismo ar administracinio teismo teisės ir pareigos tiesiogiai remtis Specialiosios teisėjų kolegijos nutartimis bei iškilus klausimui dėl ginčo priskirtinumo – kreiptis į Specialiąją teisėjų kolegiją. Tokiu būdu susidaro situacijos, kai teismas, pasinaudodamas vadinamąja *competence de la competence* doktrina, *ex officio* nusprendžia dėl savo kompetencijos ir byla išnagrinėjama kelių instancijų teismuose pažeidžiant priskirtinumo taisyklę, o į Specialiąją teisėjų kolegiją kreipiasi tik, pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Tokios situacijos yra nesuderinamos su teisės į operatyvų teismo procesą principu. Todėl literatūroje¹⁵ pagrįstai nurodoma, jog norint pasiekti tų tikslų, kurių buvo siekiama steigiant Specialiąją teisėjų kolegiją, būtina, šalia jau reglamentuoto pačių nutarčių privalomumo, įstatymuose įtvirtinti ir privalomą (o ne fakultatyvų, kaip yra šiuo metu) teisingumo ginčų sprendimą kreipiantis į specialią teisėjų kolegiją ir (arba) bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų pareigą taikant teisę atsižvelgti Specialiosios teisėjų kolegijos nutartyse suformuluotus teisės taikymo išaiškinimus (šiuo metu pareiga atsižvelgti į jau suformuluotą specialios teisėjų kolegijos praktiką yra nurodyta tik pačios kolegijos nutartyse¹⁶).

¹⁴ Šedbaras S. Administracinio proceso teisinio reglamentavimo problemos Lietuvos Respublikoje. Vilnius: Justitia, 2006. P. 165.

¹⁵ Poška D. Bendrųjų ir administracinių teismų kompetencijos atskyrimas. Probleminiai aspektai // Teisė. 2006. t. 59.

¹⁶ Specialiosios teisėjų kolegijos 2006 m. rugpjūčio 28 d. nutartis byloje *V.S. v. Radviliškio rajono savivaldybės administracija ir kt.*

1.2. Priskirtinumo ir teisingumo sąvokų atribojimas

Priskirtinumas paprastai suprantamas kaip ginčų visumos priskyrimas atitinkamos ginčus nagrinėjančios institucijos kompetencijai, kitaip tariant – nustatymas, kokia konkreti ginčų nagrinėjimo institucija turi spręsti konkretų teisinį ginčą¹⁷. Tuo tarpu teisingumas paprastai apibūdinamas kaip teismų kompetencijai priskiriamų bylų paskirstymas teismams¹⁸. Teisingumo institutą sudaro taisyklių, reguliuojančių bylų paskirstymo teismams tvarką, sistema. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne „teisingas“ apibrėžiamas kaip „priklausantis kuriai nors teismo *instancijai*“¹⁹.

Vis dėlto Lietuvos civilinio proceso teisės literatūroje nuo pat administracinių teismų įsteigimo 1999 m. iki šiol nėra iki galo sutariama, ar bylų paskirstymas tarp bendrosios kompetencijos ir administracinių teismų yra teisingumo, ar priskirtinumo klausimas. Štai V. Mikelėno²⁰ nuomone, tai yra bylos teisingumo klausimo sprendimas – siekiant nustatyti bet kurios bylos teisingumą, reikia išsiaiškinti tris dalykus: pirma, teismų sistemos grandį ir teismo rūšį (bendrasis ar specializuotas teismas); antra, konkretų tos pačios grandies teismą ir trečia, teismą, vykdančią tam tikrą funkciją, nesusijusią su bylos nagrinėjimu pirmosios instancijos teisme, t.y. konkretų teismą instancijų sistemoje. Atitinkamai, V. Mikelėno nuomone, skiriamas trijų rūšių teisingumas: rūšinis (dalykinis), teritorinis ir funkcinis.

Kitoje civilinio proceso teisės literatūroje²¹ taip pat nurodoma, kad rūšinis (dalykinis) teisingumas (*lot. competentia ratione materiae*) padeda išspręsti du uždavinius:

- 1) nustatyti teismo rūšį, t.y. sužinoti, koks – bendrasis ar specializuotas – teismas turi nagrinėti ginčą;
- 2) nustatyti teismų sistemos grandį, kurios grandies teismas nagrinės bylą kaip pirmoji instancija (šiuo atveju teisingumą lemia ginčo pobūdis, ginčo subjektinė sudėtis ir (ar) ginčo suma)²².

Teigiama, kad remiantis būtent rūšiniu teisingumu nusprendžiama dėl tam tikros kategorijos bylų priskyrimo konkrečiai teismų sistemos grandžiai²³.

¹⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis. Vilnius: Justitia, 2004. P. 109.

¹⁸ Grigienė J. Civilinių bylų su tarptautiniu elementu teisingumas Lietuvos teismams. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius, 2005. P. 22; Bužinskas G., Grigienė J. Teisingumas tarptautiniame civiliniame procese. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. P. 22.

¹⁹ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas / vyr. red. S. Keinys ir kt. III pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius, Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993 m. P. 838.

²⁰ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. T 1. Vilnius: Justitia, 2003. P. 237.

²¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis. Vilnius: Justitia, 2004. P. 122; Venckienė N. Civilinių bylų iškelimo sąlygos // Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai (tarptautinės mokslinės – praktinės konferencijos medžiaga / ats. red. doc. dr. S. Vėlyvis. Vilnius: UAB „Visus plenus“, 2006. P. 182.

²² Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. T 1. Vilnius: Justitia, 2003. P. 238

Tačiau G. Abromavičienė²⁴ laikosi nuomonės, kad bylų priskirtinumas teismams ir teisingumas yra skirtingos sąvokos, o rūšinis (dalykinis) teisingumas apima tik nustatymą teismų sistemos grandies, kurios grandies teismas (apylinkės ar apygardos teismas) nagrinės bylą kaip pirmosios instancijos teismas. Tuo tarpu nustatymą, kokios rūšies – bendrosios kompetencijos ar specializuotas – teismas nagrinės bylą, G. Abromavičienė laiko bylų priskirtinumo teismams klausimu. Rusų autoriai taip pat priskirtinumu (подведомственность) įvardija nustatymą, kas nagrinės ginčą – bendrosios kompetencijos teismas, specializuotas teismas (karinis teismas, specializuotas federalinis teismas), arbitražas ar trečiųjų teismas²⁵ (pastarųjų kompetencija tarpusavyje atribojama remiantis dalykinės kompetencijos (предметная компетенция) taisyklėmis, tuo tarpu teisingumas skirtas nustatyti, koks konkretus atitinkamos grandies teismas turi nagrinėti konkretų teismų kompetencijai priskirtiną ginčą²⁶. Kitaip tariant, teisingumo klausimas apskritai negali būti sprendžiamas, jei neišspręstas priskirtinumo klausimas. A. Driukas²⁷ taip pat pabrėžia, jog CPK reguliavimo dalyką sudaro sistema teisės normų, reglamentuojančių būtent civilinių bylų nagrinėjimo tvarką, todėl CPK įtvirtintas civilinių bylų priskirtinumo institutas atriboja ne tik visų teismų kompetenciją nuo kitų valstybės institucijų kompetencijos, jis skirtas atriboti ir teismų kompetenciją tarp atskirų teismų rūšių vieningoje teismų sistemoje bei tarp atskirų proceso formų bendrosios kompetencijos teismuose.

Teismų praktika šiuo požiūriu taip pat nėra nuosekli: Specialioji teisėjų kolegija daugumoje savo nutarčių teigia, kad tai yra rūšinio (dalykinio) teisingumo klausimas, tačiau dalyje nutarčių²⁸ pabrėžiama, jog tai yra priskirtinumo klausimas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat nesilaiko vienareikšmiškos pozicijos šiuo klausimu: pavyzdžiui, 2004 kovo 31 d. nutartyje civ. byloje Nr. 3K-3-198/2004²⁹ bei 2004 m. rugsėjo 13 d. nutartyje civ. byloje Nr. 3K-3-444/2004³⁰ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, jog „teismai nagrinėjo bylą pažeisdami CPK normas dėl civilinio proceso įstatymų taikymo (CPK 1 str.), dėl civilinių bylų

²³ Poška D. Bendrųjų ir administracinių teismų kompetencijos atskyrimas. Probleminiai aspektai // Teisė. 2006. t. 59. P. 89; Bumblienė E., Bumblys V. Kaip kvalifikuotai parengti ieškinį (skundą, prašymą). Vilnius: K. Jovaišo personalinė įmonė, 2007. P. 21.

²⁴ Abromavičienė G. Civilinės bylos teisingumo teismui aktualūs klausimai // Jurisprudencija. 2007. t. 3 (93). P. 56.

²⁵ Гражданский процесс. Под редакцией М. К. Треушников. Москва: Городец, 2007. P. 93; Рыжаков А. П. Комментарий к Гражданскому Процессуальному кодексу Российской Федерации. Москва: Норма, 2000. P. 53

²⁶ Гражданский процесс. Под редакцией М. К. Треушников. Москва: Городец, 2007. P. 100.

²⁷ Asser D., Baltutytė E., Driukas A. ir kt. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai. Vilnius, Teisinės informacijos centras, 2007.

²⁸ Specialios teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 5 d. nutartis byloje *pagal pareiškėjo R. R. pareiškimą suinteresuotiems asmenims Kauno apskrities valstybinei mokesčių inspekcijai ir Kauno apskrities viršininko administracijai*; Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. sausio 11 d. nutartis byloje *P.N. v. Lietuvos Respublikos Prezidentas ir kt.*

²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 31 d. nutartis civ. byloje *UADB „Baltikums draudimas“ v. Kauno teritorinė muitinė*, bylos Nr. 3K-3-198/2004, kat. 85.2, 67.

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 13 d. nutartis civ. byloje *UAB „Legela“ v. Kauno teritorinė muitinė*, bylos Nr. 3K-3-444/2004, kat. 85.2.

priskirtinumo bendrosios kompetencijos teismams (CPK 22 str.). Tuo tarpu, pavyzdžiui, 2004 m. rugsėjo 22 d. nutartyje civ. byloje Nr. 3K-3-481/2004³¹, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas analogišką situaciją išsprendė pasiremdamas *rūšinio (dalykinio) teisingumo* instituto normomis.

Nuomonę, kad esą teisingumas padeda nustatyti, koks – bendrasis ar specializuotas – teismas turi nagrinėti bylą, pasak G. Abromavičienės, lėmė įstatymo leidėjo pozicija, įtvirtinta CPK 36 straipsnio antrojoje, trečiojoje ir ketvirtojoje dalyse, kuriose vartojamas terminas „teisingumas“³². Taip pat nurodoma, jog nuomonę, esą bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų kompetencija atibojama naudojantis teisingumo, o ne priskirtinumo institutu, galėjo lemti tai, jog šios nuomonės šalininkai neįvertino įvykusių pasikeitimų teismų sistemoje bei civilinių bylų priskirtinumo instituto paskirties³³. Kitaip tariant, tokia nuomonė buvo teisinga tik iki administracinių teismų įsteigimo 1999 metais: 1999 m. sausio 14 d. priėmus ABTĮ, panaikinta CPK dalis, reglamentavusi bylų, kylančių iš administracinių teisinių santykių, teiseną; atitinkamai, atsiradus naujai teismų sistemos grandžiai, tapo platesnė ir priskirtinumo sąvoka – ji ėmė apimti ne tik teismų ir kitų ginčus nagrinėjančių institucijų kompetencijos atibojimą, bet ir bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų jurisdikcinės kompetencijos atibojimą.

Todėl pagrįstai naujausioje literatūroje civilinio proceso tematika nurodoma, kad remiantis ne teisingumo institutu, o bylų priskirtinumo taisyklėmis turi būti sprendžiama, kokios bylos nagrinėtinos bendrosios kompetencijos teismuose ir kokios administraciniuose teismuose, taip pat kokios bylos bendrosios kompetencijos teismų sistemos viduje nagrinėtinos baudžiamojo proceso, o kokios – civilinio proceso tvarka bei kokios administracinių teisės pažeidimų kodekso (ATPK) tvarka³⁴. Atkreiptinas dėmesys, kad ABTĮ taip pat vartojama ne teisingumo, bet priskirtinumo sąvoka (ABTĮ 70 str. 3 d., 142 str. 2 d. 1 p.). CPK 22 straipsnis taip pat įtvirtina, kokios bylos *priskirtinos* nagrinėti civilinio proceso tvarka.

Kita vertus, galima ir kitokia interpretacija, kadangi jau pati *rūšinio (dalykinio) teisingumo* sąvoka orientuoja į tai, kad sprendžiant *rūšinio (dalykinio) teisingumo* klausimą, yra išsprendžiamas ne tik bylos teisingumo konkrečiam bendrosios kompetencijos teismui klausimas, bet ir jos teisingumo konkrečios *rūšies* teismui klausimas. Kitaip tariant, rūšinio (dalykinio) teisingumo sąvokoje terminas „rūšinis“ reiškia bylos priskyrimo konkrečios rūšies

³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 22 d. nutartis civ. byloje *UAB DK „Lamantinas“ v. Kauno teritorinė muitinė*, bylos Nr. 3K-3-481/2004, kat. 39.6.1., 67, 85.2.

³² Abromavičienė G. Civilinės bylos teisingumo teismui aktualūs klausimai // *Jurisprudencija*. 2007. t. 3 (93). P. 57.

³³ Asser D., Baltutytė E., Driukas A. ir kt. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. P. 117.

³⁴ Asser D., Baltutytė E., Driukas A. ir kt. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. P. 116.

teismui, o terminas „dalykinis“ reiškia priskyrimą konkrečiam tos rūšies teismų sistemos grandies teismui ir jį lemia ginčo dalyko ypatumai. Todėl ginčo dėl sąvokų turinio sprendimas priklauso tik nuo to, kiek plačiai yra suprantamas sąvokos „teisingumas“ turinys.

Tačiau, manytina, teisinio aiškumo dėlei derėtų dalykinio teisingumo pagrindu spręsti tik klausimą, kurios grandies *bendrosios kompetencijos teismas* nagrinės bylą kaip pirmoji instancija, o ginčų nagrinėjimo paskirstymą tarp atitinkamų teismų sistemos grandžių laikyti priskirtinumo klausimo sprendimu, kadangi, tik tokiu būdu atribojus sąvokas, galima paaiškinti tai, kad egzistuoja tiek, pavyzdžiui, alternatyvus teisingumas (CPK 30 str.), tiek alternatyvus priskirtinumas (pavyzdžiui, esant ginčui dėl individualaus administracinio akto viešojo administravimo srityje, asmuo savo pasirinkimu gali kreiptis į teismą arba į Administracinių ginčų komisiją); arba tai, jog egzistuoja ir sutartinis teisingumas (CPK 32 str.), ir sutartinis priskirtinumas (sutarties šalys, laikydamosi Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 11 straipsnyje numatytų apribojimų³⁵, gali nustatyti iš juos siejančių santykių kylančių ginčų priskirtinumą arbitražo kompetencijai) ir pan.

Atsižvelgiant į tai, kad autorė bylų paskirstymą tarp bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų laiko priskirtinumu, o ne teisingumu, toliau darbe, kalbant apie bylų priskyrimą konkrečios rūšies teismui vartojama priskirtinumo sąvoka, tuo tarpu teisingumu įvardijamas tik bylų paskirstymas tarp atskirų bendrosios kompetencijos teismų sistemos grandžių.

³⁵ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 39-961.

1.3. Teisingumo ir priskirtinumo taisyklių pažeidimo procesiniai padariniai

Minėta, kad nei teisės doktrinoje, nei teismų praktikoje nesutariama, ar ginčų dėl kompetencijos tarp bendrosios kompetencijos ir administracinių teismų sprendimas laikytinas rūšinio (dalykinio) teisingumo nustatymu, ar šis klausimas spręstinas per savarankišką – bylą priskirtinumo teismams – institutą. Teisės praktikoje tikslus šių sąvokų vartojimas svarbus dėl to, kad nuo jo priklauso dviejų principinių klausimų išsprendimas:

- 1) koku pagrindu (CPK 137 str. 2 d. 1 p. ar 137 str. 2 d. 2 p.) teismas turi atsisakyti priimti ieškininį pareiškimą, kai jis paduotas bendrosios kompetencijos teismui, nors turėjo būti paduotas administraciniam teismui (arba atvirkščiai);
- 2) ar bendrosios kompetencijos teismas gali perduoti savo žinion priimtą bylą perduoti administraciniam teismui (ir atvirkščiai).

Kalbant apie pirmąjį klausimą, pirmiausia būtina atriboti CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkte ir CPK 137 straipsnio 2 dalies 2 punkte įtvirtintus atsisakymo priimti ieškinį pagrindus – „ieškinys nenagrinėtinas teisme“ ir „ieškinys neteisingas tam teismui“. Pirmasis pagrindas taikomas ne tik tada, kai ieškinys apskritai nenagrinėtinas teisme, bet ir tais atvejais, kai byla nagrinėtina baudžiamojo ar administracinio proceso tvarka³⁶. Tokios pat nuomonės laikosi ir CPK komentaro autoriai, analizuodami teismo atsisakymo priimti ieškinį pagrindus (CPK 137 str. 2 d. 1 p. taikomas tada, kai ginčas „nepriskirtinas nagrinėti būtent civilinio proceso tvarka“³⁷, tuo tarpu CPK 137 str. 2 d. 2 p. taikomas tada, kai „byla priskirtina bendrosios kompetencijos teismams nagrinėti civilinio proceso tvarka, tačiau pareiškimas paduotas nesilaikant CPK nustatytų rūšinio ar teritorinio teisingumo taisyklių, pagal kurias nustatomas konkretus pirmosios instancijos teismas, kuriam byla yra teisinga“)³⁸. Tačiau, analizuojant CPK komentaro autorių mintis, pastebimas ir tam tikras prieštaravimas aptartam atsisakymo priimti ieškinį pagrindų aiškinimui – komentuojant sąvokos „teisingumas“ turinį nurodoma, kad būtent remiantis teisingumo institutu nusprendžiama, koks teismas – bendrosios kompetencijos ar specializuotas – turi nagrinėti ginčą, o „priskirtinumo“ sąvoka aiškinama kaip padedanti nustatyti, kokio proceso tvarka turi būti nagrinėjamos bylos teisme.

Taigi įstatymų leidėjas teisingumo taisyklių nesilaikymą kaip pagrindą atsisakyti priimti ieškinį sieja tik su nesilaikymu taisyklių, nustatančių pareigą kreiptis į konkretų

³⁶ Abromavičienė G., Vėlyvis S. Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos // Jurisprudencija. 2006. t. 2 (80). P. 125.

³⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis. Vilnius: Justitia, 2004. P. 303.

³⁸ Ten pat. P. 304.

bendrosios kompetencijos teismą. Tokia kryptimi eina ir teismų praktika³⁹. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. lapkričio 27 d. nutartyje civ. byloje Nr. 3K-3-169/2002 taip pat konstatuota, kad CPK 137 straipsnio paskirtis – reglamentuoti civilinės bylos kėlimo klausimus, todėl pareiškimą, kaip nenagrinėtiną bendrosios kompetencijos teisme, teismas turi atsisakyti priimti kaip nepriskirtą nagrinėti civilinio proceso tvarka bendrosios kompetencijos teismui ir tuo atveju, kai priskirtinas nagrinėti ne teisme, ir tuo atveju, kai byla turi būti nagrinėjama baudžiamojo arba administracinio proceso tvarka.

Manytume, jog dėl aptartų teisingumo ir priskirtinumo sampratų skirtumų, pagrindas taikyti CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punktą yra tik priskirtinumo taisyklių nesilaikymas – t.y. situacijos, kai asmuo kreipiasi į bendrosios kompetencijos teismą, nors turėtų kreiptis į administracinį, arba atvirkščiai.

Kartu būtina atkreipti dėmesį, kad CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkto formuluotė pati savaime yra klaidinanti, ir, manytina, būtent ji ir lemia teismų praktikos šiuo klausimu nenuoseklumą – juk tuo atveju, kai ieškinys yra priskirtinas nagrinėti ne civilinio proceso tvarka, o administracinio arba baudžiamojo proceso tvarka, negalima teigti, kad ieškinys nenagrinėtinas teisme (jis nagrinėtinas teisme, tačiau kito proceso tvarka). Dėl to, manytina, tikslesnė CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkto formuluotė būtų „ieškinys nepriskirtinas nagrinėti civilinio proceso tvarka“, arba „ieškinys nepriskirtinas bendrosios kompetencijos teismui“.

Kalbant apie antrąją klausimą, praktika vėlgi labai nenuosekli, ir dėl to pareiškėjai, kurių ieškinius atsisakyta priimti vadovaujantis tuo, kad jie paduoti nesilaikant bylų priskirtinumo teismams taisyklių ir pareiškėjai, kurių ieškinius atsisakyta priimti vadovaujantis tuo, kad jie pareikšti pažeidžiant rūšinio (dalykinio) teisingumo taisykles, atsiduria skirtingoje procesinėje padėtyje, kadangi CPK tiesiogiai nenumato galimybės perduoti bylą nagrinėti kitam teismui pagal bylų *priskirtinumo* teismams taisykles (nors ankstesnėje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje ir CPK 34 str. 2 d. 4 p. aiškintas, kaip suteikiantis bendrosios kompetencijos teismui perduoti bylą ne tik kitam bendrosios kompetencijos teismui, bet ir specializuotam administraciniam teismui⁴⁰, tačiau pakankamai greitai suvokta tokį aiškinimą esant klaidingą. Vėlesnėje savo praktikoje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išreiškė dar kitokią poziciją – Teismas konstatavo, jog „bendrosios kompetencijos teismas, nustatęs, jog jo žinioje esančią bylą kompetentingas nagrinėti administracinis teismas, negali jos nagrinėti iš esmės. Šiuo atveju netaikytinas CPK 34 str. 2 d. 4 p., reglamentuojantis bylos perdavimą nagrinėti kitam teismui

³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 22 d. nutartis civ. byloje *N.G. v. V.I.*, bylos Nr. 3K-3-1003/2003, kat. 71.4, 85.

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gegužės 16 d. nutartis civ. byloje *R.V.V. v. Panevėžio apskrities viršininko administracija*, bylos Nr. 3K-3-518/2001, kat. 85.2.

paaiškėjus, jog byla buvo priimta nagrinėti pažeidžiant *teisingumo* taisykles. Ši teisės norma skirta bylų perdavimui iš vieno teismo kitam neišeinant už bendrosios kompetencijos teismų sistemos ribų, išskyrus atvejus, kai tarp bendrosios kompetencijos ir administracinių teismų kyla ginčas dėl teisingumo, kurį išsprendžia speciali teisėjų kolegija CPK 36 str. 2 ir 3 d. nustatyta tvarka“).

Iš aptartų bylų matyti, kad iš esmės tokią pat procesinę situaciją Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sprendžia trimis skirtingais būdais: vienais atvejais, kai paaiškėja, jog bendrosios kompetencijos teismo žinioje esančią bylą kompetentingas nagrinėti administracinis teismas, galimybė taikyti CPK 34 straipsnio 2 dalies 4 punktą eliminuojama, kitais atvejais šios teisės normos taikymas leidžiamas, dar kitais atvejais galimybė taikyti CPK 34 straipsnio 2 dalies 4 punktą susiejama su Specialiosios teisėjų kolegijos nutarties dėl teisingumo buvimu.

Manytina, kad bendrosios kompetencijos teismas, nustatęs, kad byla, kuri *jau priimta jo žinion pažeidžiant priskirtinumo taisykles ir pradėta nagrinėti*, priskirtina nagrinėti specializuotam teismui, perduoti bylos administraciniam teismui negali, o turi ją nutraukti vadovaudamasis CPK 293 straipsnio 1 punktu⁴¹ arba pareiškimą palikti nenagrinėtą⁴² – šiuo atveju praktika vėlgi nėra vienoda. Jei bendrosios kompetencijos teismui kyla abejonių, kuriam iš teismų byla priskirtina, dėl šio klausimo išsprendimo jis turi teisę kreiptis į Specialiąją teisingumo kolegiją remdamasis CPK 36 straipsnio 3 dalimi. Procesinės teisės pats išspręsti perdavimo klausimo šiuo atveju bendrosios kompetencijos teismas neturi, kita vertus, teismas neturi ir teisės nagrinėti bylos, kuri jam nepriskirtina.

Tokia skirtinga aukščiau aptartos teismų praktikos bei teisės doktrinos patvirtinta procesinė ginčų, kurie yra pradėti nagrinėti pažeidžiant teisingumo taisykles (jie gali būti perduoti pagal teisingumą kitam teismui *tos pačios rūšies teismų sistemos viduje*) bei pažeidžiant priskirtinumo taisykles (byla kitos rūšies teismui perduota būti negali, ji turi būti nutraukta arba pareiškimas paliktas nenagrinėtas) baigtis civiliniame procese tik patvirtina, jog teisingumas ir priskirtinumas iš tiesų yra skirtingos sąvokos.

ABTĮ šiuos klausimus reglamentuoja kitaip: ABTĮ 70 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog „paaiškėjus, kad byla *priskirtina* bendrosios kompetencijos teismui, administracinis teismas nutartimi bylą perduoda atitinkamam bendrosios kompetencijos teismui“. Tuo tarpu ABTĮ 101 straipsnio 1 punktas nustato bylų nepriskirtinumą administracinių teismų kompetencijai kaip pagrindą administraciniam teismui nutraukti bylą. Logiška būtų manyti, jog Įstatymo 70

⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. vasario 5 d. nutartis civ. byloje Nr. 3K-7-8/1999; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. vasario 5 d. nutartis civ. byloje *P.E.D. v. Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra*, bylos Nr. 3K-7-518/2002, kat. 85.1, 126; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 31 d. nutartis civ. byloje *UADB „Baltikums draudimas“ v. Kauno teritorinė muitinė*, bylos Nr. 3K-3-198/2004, kat. 85.2, 67.

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. kovo 27 d. nutartis civ. byloje *Tverų vidurinė mokykla v. Plungės rajono savivaldybė*, bylos Nr. 3K-3-508/2002, kat. 105, 117.

straipsnio 3 dalis taikytina tais atvejais, kai pareiškimo (skundo) priėmimo klausimas dar nėra išspręstas, o Įstatymo 101 straipsnio 1 punktas – tais atvejais, kai prašymas (skundas) jau priimtas teismo žinion. Tačiau praktika yra kitokia – pavyzdžiui, vienoje iš savo nutarčių⁴³ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išaiškino, kad net administraciniam teismui priėmus nagrinėti jam nepriskirtiną bylą bei pritaikius laikinas apsaugos priemones, byla perduotina nagrinėti bendrosios kompetencijos teismui, paliekant galioti reikalavimo užtikrinimo priemones. Kitoje byloje⁴⁴ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas esant analogiškai situacijai pritaikė jau ABTĮ 101 straipsnio 1 punktą, t.y. nutraukė administracinę bylą, nepaisant to, kad 2001 m. kovo 20 d. konsultacijoje⁴⁵ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išaiškino, kad byla vadovaujantis ABTĮ 101 straipsnio 1 dalies 1 punktu turi būti nutraukta tik tais atvejais, kai ji apskritai nepriskirtina teismų kompetencijai, o tais atvejais, kai ji priskirtina bendrosios kompetencijos teismui, visais atvejais turi būti taikomas ABTĮ 70 straipsnio 1 dalies 2 punktas.

Su tokia Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nuomone nesinorėtų sutikti – administraciniam teismui ABTĮ 70 straipsnio 3 dalyje suteikta teisė negali būti aiškinama plečiamai – ji įtvirtinta ABTĮ skyriuje, reglamentuojančiame pasiruošimą teisminiam bylos nagrinėjimui, todėl tik šioje proceso stadijoje ir gali būti taikoma, atitinkamai, jei tai, jog byla neprisikirtina administracinio teismo kompetencijai, išaiškėja vėlesnėse administracinio proceso stadijose, byla gali būti tik nutraukta. Kitaip tariant, ABTĮ 70 straipsnio 3 dalis neturėtų būti aiškinama kaip suteikianti administraciniam teismui teisę perduoti bylą bendrosios kompetencijos teismui nesant tuo klausimu priimtos specialios teisėjų kolegijos nutarties – toks aiškinimas reikštų, kad administraciniam teismui yra perkeliama pagrindinė specialios teisėjų kolegijos funkcija.

⁴³ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 24 d. nutartis adm. byloje *P. G., J. V. ir M.A.P. v. Kauno miesto savivaldybė*, bylos Nr. AS-469-103-05.

⁴⁴ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gegužės 20 d. nutartis adm. byloje *R.G. v. Plungės rajono policijos komisariatas*, bylos Nr. AS6-248-04.

⁴⁵ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2001 m. kovo 20 d. konsultacija Nr. 39 // Administracinių teismų praktika Nr. 1. P. 344.

2. Bendrieji bylų priskirtinumo atribojimo klausimai

2.1. Teismų kompetencijos ribojimas

Vienu iš ginčų dėl priskirtinumo sprendimo būdų neabejotinai turėtume laikyti pozityviosios teisės normų nustatytus teismų kompetencijos ribojimus, kurie gali būti pozityvūs (aiškiai įvardijant konkretaus ginčo priskirtinumą administraciniam arba bendrosios kompetencijos teismui) arba negatyvūs (nustatant, kad konkretus ginčas nepriskirtinas nei administracinių, nei kitų teismų kompetencijai).

Pozityvūs teismo jurisdikcinės kompetencijos ribojimo atvejai įvardyti ABTĮ 16 straipsnio 1 dalyje, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo⁴⁶ 22 straipsnio 6 dalyje, Lietuvos Respublikos statybos įstatymo⁴⁷ 23 straipsnio 9 dalyje, Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymo⁴⁸ 52 straipsnio 5 dalyje, Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo⁴⁹ 46 straipsnio 8 dalyje, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo⁵⁰ 146 straipsnio 1 dalyje, Lietuvos Respublikos patentų įstatymo⁵¹ 40 straipsnyje, Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo⁵² 15 straipsnio 3 dalyje ir kt. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo⁵³ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 3 dalies 10 punkto, 15 straipsnio 2 dalies analizė leidžia daryti išvadą, kad šis įstatymas taip pat įtvirtina pozityvųjį teismo kompetencijos ribojimo atvejį - bankroto byla „akumuliuoja“ (pritraukia) bylas, nagrinėjamas kituose teismuose (įskaitant bylas, nagrinėjamas administraciniuose teismuose, pvz. bylas dėl mokesčių į valstybės biudžetą sumokėjimo) – tokiu būdu pakeičiamas ginčų priskirtinumas (Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo normos vertintinos kaip *lex specialis* tiek Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo, tiek ABTĮ atžvilgiu). 2006 m. spalio 27 d. nutartyje byloje *UAB „Monilinas“ v. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos* Specialioji teisėjų kolegija pabrėžė, kad „sprendžiant dėl atitinkamos bylos, susijusios su mokesčių teisiniais santykiais, kuomet imonei (skolininkui) yra iškelta bankroto byla, rūšinio teisingumo, Įmonių bankroto įstatymas yra *lex specialis* mokesčių teisinius santykius reglamentuojančių teisės aktų atžvilgiu. Specialioji teisėjų kolegija sprendžia, kad aptariamasis ginčas, kuriuo yra ginčijami mokesčių administratoriaus sprendimai išieškoti atitinkamas sumas iš pareiškėjo, priimti iki bankroto bylos iškėlimo, nagrinėtinas

⁴⁶ Lietuvos Respublikos žemės įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 34-620.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos statybos įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 32-788.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 16-412.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 71-1706.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.

⁵¹ Lietuvos Respublikos patentų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 8-120.

⁵² Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 92-2844.

⁵³ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

bankroto bylą nagrinėjančiame [bendrosios kompetencijos] teisme ir bankroto byloje [monių bankroto įstatymo bei CPK nustatyta tvarka“. Panašiai Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 271 straipsnyje nurodyti ginčai (dėl administracinių teisės pažeidimų teisenos užtikrinimo priemonių) savo esme yra administracinio teisinio pobūdžio, tačiau pagal teisės aktuose nustatytą reglamentavimą juos pirmąja instancija nagrinėja apylinkių teismai, kurių priimtų procesinių sprendimų šios kategorijos bylose teisėtumas apeliacine tvarka tikrinamas ABTĮ nustatyta tvarka.

Būdami iš esmės pozityvus dalykas, tokie ribojimai praktikoje gali kelti tam tikrų problemų, ypač tais atvejais, kai ribojimų nustatymas prieštarauja teismų praktikoje susiformavusiems priskirtinumo atribojimo kriterijams. Literatūroje⁵⁴ teisingai pastebima, kad tokie ginčai, kaip, pavyzdžiui, ginčai dėl Notarų rūmų nutarimų ir sprendimų teisėtumo⁵⁵ ar ginčai dėl Advokatų garbės teismo sprendimų teisėtumo⁵⁶ nevisiškai pagrįstai priskirti bendrosios kompetencijos teismams, kadangi abiejų šių subjektų veikla neabejotinai iš dalies yra viešojo administravimo veikla (šie asmenys yra įstatymais įgalioti subjektai, vykdančys vykdomąją veiklą, skirtą įstatymams ir kitiems teisės aktams įgyvendinti ir taikyti). Atitinkamai, pagrįstai keliamas ABTĮ 16 straipsnio 1 dalies suderinamumo su ABTĮ 3 straipsnio 1 dalimi, nustatančia visuotinį iš viešojo administravimo kylančių ginčų priskirtinumą administraciniams teismams, klausimas.

ABTĮ 16 straipsnio 2 dalis, nors apima ir dalį pozityviosios teisės nustatytų administracinių teismų kompetencijos ribojimų, vertintina kaip *negatyvusis administracinių teismų kompetencijos ribojimas*, t. y. apima atvejus, kai ginčas kyla dėl teisės viešojo ar vidaus administravimo srityse, tačiau jis nepriskirtinas nei administracinių teismų, nei kitų teismų kompetencijai. Tokie ginčai literatūroje kartais įvardijami kaip suprajustiniai, t.y. teismų kontrolei nepriskirtini ginčai⁵⁷. Atsižvelgiant į tai, kad negatyvūs administracinių teismų kompetencijos ribojimai vertintini kaip visuotinės teisės kreiptis į teismą išimtis, ABTĮ 16 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas atvejų sąrašas vertintinas kaip baigtinis. Negana to, literatūroje⁵⁸ teisingai nurodoma, kad vien ginčo subjekto teisinis statusas negali būti pakankamu pagrindu taikyti ABTĮ 16 straipsnio 2 dalį – turi būti vertinamas ir šių subjektų atliekamų veiksmų pobūdis, kadangi priešingu atveju atsisakymas nagrinėti ginčą teisme reikštų ne ką kita, kaip teisės į teisminę gynybą nepagrįstą ribojimą. Todėl papildomu kriterijumi ABTĮ 16 straipsnio 2 dalies taikymui turime laikyti ginčo veiksmų pobūdį: į ABTĮ 16 straipsnio 2 dalies reguliavimo

⁵⁴ Paužaitė – Kulvinskienė I. Administracinė justicija: teorija ir praktika. Vilnius: Justitia, 2005. P. 74.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 28-810. 11 str.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 64-1840. 50 str.

⁵⁷ Paužaitė – Kulvinskienė I. Administracinė justicija: teorija ir praktika. Vilnius: Justitia, 2005. P. 76.

⁵⁸ Ten pat. P. 76.

sritį patenka tik tokia atitinkamų organų ar pareigūnų (Respublikos Prezidento, Seimo, Seimo narių, Vyriausybės, prokurorų, teisėjų) veikla, kuri nėra viešojo ar vidaus administravimo funkcijų vykdymas, pavyzdžiui Seimo viešojo administravimo funkcijų vykdymas neapima įstatymų leidybos, Prezidento – atstovavimo valstybei⁵⁹. Tuo tarpu, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Seimas arba Lietuvos Respublikos Prezidentas, priimdami sprendimus dėl atitinkamos institucijos vadovo ar atitinkamo pareigūno skyrimo ar atleidimo iš pareigų, vykdo viešąjį administravimą. Kiekviena valstybės institucija tam tikru laipsniu įgyvendina valdymo funkcijas ir šia prasme yra laikoma valstybinio valdymo (administravimo institucija)⁶⁰. Todėl kalbama teisės norma Specialiosios teisingumo kolegijos praktikoje pagrįstai įvertinta kaip „tik atribojanti administracinio teismo kompetenciją nuo Konstitucinio teismo kompetencijos, o ne varžanti teisės į teisminę gynybą kilus ginčui dėl <...> veiksmų viešojo administravimo srityje“⁶¹. Negana to, dalies šių subjektų galimybę būti atsakomybės už neteisėtais veiksmais ar neveikimu padarytą žalą įtvirtina ir kiti Lietuvos Respublikos teisės aktai (CK 6.271 – 6.272 str.; ABTĮ 15 str. 1 d. 3 p.). Valdžios institucijų galimybė būti deliktinės civilinės atsakomybės subjektais įtvirtina ir užsienio valstybių teisė⁶².

Lietuvos įstatymų leidėjas, nustatydamas ABTĮ 16 straipsnio 2 dalies turinį siekė apsaugoti šioje teisės normoje minimus subjektus *tik nuo kitoje nei viešo administravimo srityje* kilusių ginčų nagrinėjimo administraciniuose teismuose⁶³ – ginčus dėl šių subjektų veiksmų, susijusių su viešojo administravimo veikla, administraciniai teismai turi nagrinėti. Todėl daug diskusijų sukėlę Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimai⁶⁴ vadinamosiose „pensininkų bylose“ neturi būti aiškinami kaip apskritai atimantys teisę asmeniui reikalauti žalos atlyginimo iš įstatymų leidėjo, o tik kaip apribojantys asmens teisę reikšti tokius reikalavimus, kai žala atsirado iš įstatymų leidėjo veiksmų, kurie nelaikytini viešuoju administravimu; t.y. ABTĮ 15 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtintas teisinis reguliavimas negali būti aiškinamas plečiamai kaip suteikiantis administraciniam teismui teisę spręsti ir dėl įstatymų leidžiamosios valdžios veiksmais (aktais) padarytos žalos asmeniui atlyginimo. Literatūroje taip pat nurodoma, kad „<...> tais atvejais, kai ginčas papuola į ABTĮ 16 straipsnio 2 dalies reguliavimo sritį ir kyla iš vidaus ar viešojo administravimo, remiantis bendrąja ABTĮ 3 straipsnio 1 dalies norma,

⁵⁹ Paužaitė – Kulvinskienė I. Administracinė justicija: teorija ir praktika. Vilnius: Justitia, 2005. P. 77.

⁶⁰ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 48.

⁶¹ Specialiosios teisėjų kolegijos 2001 kovo 23 d. nutartis byloje *Lietuvos Evangelikų reformatų bažnyčia v. Lietuvos Respublikos Vyriausybė*; Specialiosios teisėjų kolegijos 2003 m. gegužės 16 d. nutartis byloje *VŠĮ Vilniaus centro universitetinė ligoninė v. Lietuvos valstybė, atstovaujama Lietuvos Respublikos Vyriausybės*.

⁶² Bailey S. H. Cases, materials and commentary on administrative law. Fourth edition. London: Sweet & Maxwell, 2005. P. 1039.

⁶³ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003. P. 377.

⁶⁴ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. birželio 27 d. nutartis byloje Nr. A5-265/2003, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. gruodžio 16 d. nutartis byloje Nr. A5-1256-2003.

reikėtų jį priskirti administracinio teismo kompetencijai⁶⁵. Vien tai, kad žalos dėl neteisėtų viešosios teisės subjektų veikos reglamentavimas ir atlyginimas nustatytas Civiliniame kodekse, nereiškia, jog šios bylos teisingos bendrosios kompetencijos teismui, nors žalos santykis yra klasikinis civilinio pobūdžio santykis⁶⁶.

Aukščiau aptartos teismų jurisdikcinės kompetencijos doktrinos netinkamas taikymas praktikoje bei netinkamas ABTĮ 16 straipsnio 2 dalies ir 15 straipsnio 1 dalies 3 punkto santykio aiškinimas gali sukurti teisinę aklavietę, kai ginčas tampa neteisingas abiejų grandžių teismams. Pavyzdžiui, nuo neteisėtų įstatymų leidžiamosios valdžios veiksmų galimai nukentėjęs asmuo kreipiasi į bendrosios kompetencijos teismą, remdamasis valstybės deliktinę atsakomybę įtvirtinančiomis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso normomis (CK 6.271 str. 1 d. nustato, jog „žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės“) bei ABTĮ 15 straipsnio 1 dalies 3 punktu. CK 6.271 straipsnio 2 dalyje pateikta „valdžios institucijos“ samprata: „<...> terminas „valdžios institucija“ reiškia bet kokį viešosios teisės subjektą (valstybės ar savivaldybės instituciją, pareigūną, valstybės tarnautoją ar kitokį šių institucijų darbuotoją ir t.t. <...>“). Lietuvos Respublikos Seimas yra valstybės institucija, ir bent jau formaliai vienareikšmiškai patenka į CK 6.271 straipsnio reguliavimo sritį. Tačiau, asmeniui kreipusis į bendrosios kompetencijos teismą, konstatuojama, jog ginčas teisingas administraciniam teismui, kadangi Seimas, būdamas valstybės institucija, taip pat yra viešojo (valstybinio) administravimo subjektas. Įstatyme (ABTĮ 15 str. 1 d. 3 p.) nustatyta, kad bylas dėl žalos, atsiradusios dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginimo pagal CK 6.271 straipsnį nagrinėja administraciniai teismai. Tačiau, asmeniui kreipusis į administracinį teismą, pastarasis atsisako spręsti ginčą remdamasis ABTĮ 16 straipsnio 2 dalimi, kurioje nustatyta, jog „administracinių teismų kompetencijai nepriskiriama tirti Respublikos <...> Seimo <...> veiksmų“. Tokia situacija, kai teismai tarsi sąmoningai vengė nagrinėti bylas, kuriose buvo keliamas įstatymų leidžiamosios valdžios atsakomybės klausimas, iš pradžių buvo susidariusi vadinamosiose „pensininkų bylose“ (bylose dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijai prieštaraujančio Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 23 str. taikymu padarytos žalos atlyginimo bei neišmokėtos pensijos dalies priteisimo). Net tuomet, kai teismai apsiėmė nagrinėti šiuos ginčus, juose sąmoningai buvo vengiama pasisakyti dėl įstatymų leidžiamosios valdžios veiksmais padarytos žalos atlyginimo⁶⁷. Taigi šiuo atveju susiduriame su situacija, kai ginčas iš pradžių buvo laikomas nepriskirtinu nei bendrosios

⁶⁵ Paužaitė – Kulvinskienė I. Administracinė justicija: teorija ir praktika. Vilnius: Justitia, 2005. P. 71.

⁶⁶ Ten pat. P. 118.

⁶⁷ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. birželio 27 d. nutartis byloje A5-264-03.

kompetencijos, nei administraciniam teismui. Manytina, jog šiuo atveju tokios situacijos susidarymą lėmė paties ginčo „jautrumas“, tačiau tuo negali būti pagrįsti ar pateisinti asmens teisės kreiptis į teismą ribojimai. Problema gali būti išspręsta ginčo subjekto statuso nelaikant vieninteliu teisingumą lemiančiu kriterijumi – jei teisingumui nustatyti reikšmingiausiu šiuo atveju laikysime paties ginčo pobūdį (ginčas dėl valdžios institucijos neteisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimo), ginčas, vadovaujantis ABTĮ 15 straipsnio 1 dalies 3 punktu bus priskirtinas administraciniams teismams. Aiškinimas, kad ABTĮ 16 straipsnio 2 dalies norma reiškia ir tai, kad šioje normoje įvardyti subjektai yra apsaugoti nuo ginčų, kylančių jiems veikiant viešojo administravimo srityje, reikštų absoliutaus imuniteto civiliniuose ginčiuose įtvirtinimą šių asmenų atžvilgiu.

Apibendrinant būtina pastebėti, kad nepaisant to, kad teismų kompetencijos ribojimai – tiek pozityvūs, tiek negatyvūs – yra teigiamas reiškinys, kadangi sumažina ginčų dėl priskirtinumo skaičių, kartais jie sukelia neišsprendžiamas „niekam neteisingų ginčų“ situacijas, tokiu būdu nepagrįstai ribodami teisę į teisminę gynybą.

2.2. Pagrindiniai priskirtinumo principai ir kriterijai

2.2.1. Priskirtinumo kriterijai

2.2.1.1. Formalusis atskyrimo pagrindas

Pirmiausia aptartinas vadinamasis formalusis bylų, priskirtinų bendrosios kompetencijos teismams ir administraciniams teismams, atskyrimo pagrindas, arba vadinamasis formalusis atskyrimo kriterijus, kuris po administracinių teismų įsteigimo 1999 m. tapo pirmuoju priskirtinumo atribojimo kriterijumi.

Šis kriterijus gali remtis dviem vertinimo pagrindais:

- 1) subjektiui – šiuo atveju administraciniais ginčais dėl teisės vadinami visi ginčai, kurie nagrinėjami administraciniame teisme;
- 2) procesiniu – administraciniais ginčais dėl teisės laikomi visi ginčai, jei jiems nagrinėti naudojama tam tikra vienoda procesinė forma.

Vadovaujantis formaliuoju kriterijumi, tarybiniu laikotarpiu administraciniais ginčais buvo pripažįstami tik ginčai, kuriems nagrinėti buvo taikoma speciali CPK bylų, kylančių iš administracinio pobūdžio teisinių santykių, teiseną. Taigi, nevertinant materialinės ginčo prigimties, subjektas ar taikytina procesinė tvarka lemia, ginčas bus laikomas administraciniu ginču dėl teisės ar ne. Vadovaujantis tokiu kriterijumi sudėtinga paaiškinti administracinio ginčo priskyrimą administracinių teismų kompetencijai tais atvejais, kai administracinius ginčus nagrinėja ne tik specializuoti administraciniai teismai, bet ir bendrosios kompetencijos teismai. Formalusis kriterijus netinka ir tais atvejais, kai yra numatytos kelios skirtingos administracinių bylų nagrinėjimo teisenos, pavyzdžiui, bendroji administracinių bylų ir administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos, arba tais atvejais, kai pozityvioji teisė numato galimybę civilinio ar baudžiamojo proceso metu išspręsti ir iškilusį administracinį ginčą (pvz., CPK 26 str. 2 d.)⁶⁸. Kitaip tariant, formalusis kriterijus nesuderinamas su absorbcijos principu.

Šio kriterijaus taikymo praktika pasireiškė tuo, jog vadovaujantis 1999 m. ABTĮ 4 straipsnio 8 punktu bei 1999 m. sausio 14 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo 13 straipsniu⁶⁹, pareiškimai, prašymai ir skundai, bendrosios kompetencijos teismo gauti iki 1999 m. gegužės 1 d., turėjo būti nagrinėjami bendrosios kompetencijos teisme, neatsižvelgiant į tai, ar juos nagrinėti buvo pradėta iki 1999 m. gegužės 1 d., t.y. pavyzdžiui, nebuvo svarbu, ar teismas jau išsprendė pareikšto prašymo (skundo)

⁶⁸ Paužaitė – Kulvinskienė I. Administracinė justicija: teorija ir praktika. Vilnius: Justitia, 2005. P. 82.

⁶⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 13-312.

priėmimo klausimą⁷⁰, ar į ginčą įtraukiami nauji suinteresuoti asmenys⁷¹, ar skundas buvo apeliacinės instancijos teismo grąžintas pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo⁷². Specialiosios teisingumo kolegijos nutartyse pabrėžiama, kad toks teisinis reguliavimas buvo nustatytas siekiant įgyvendinti teisingo ir greito bylos išnagrinėjimo principą. Tačiau, nepaisant pakankamai akivaizdaus šio principo taikymo racionalumo (bendrosios kompetencijos teismų nagrinėjamų bylų perdavimas įsteigtiems administraciniams teismams būtų sukėles didelių materialinių ir laiko sąnaudų), taikant šį principą, susidurta su tam tikra problema – kaip teisingai pastebi S. Šedbaras⁷³, bendrosios kompetencijos teismai dar apie dvejus metus lygia greta su administraciniais teismais nagrinėjo tos pačios teisinės prigimties bylas, kuriose buvo taikomas tiek CPK (jo dalis, reglamentavusi bylų, kylančių iš administracinių teisinių santykių, teiseną), tiek ir jau galiojantis ABTĮ, ir tas nagrinėjimas neretai pasibaigdavo Lietuvos Aukščiausiajame Teisme – tuo būdu vykdavo kasacinis procesas administraciniams teismams priskirtinose bylose. Atitinkamai asmenys, kurių bylos tuo metu buvo nagrinėjamos administraciniuose teismuose (ieškiniai priimti po 1999 m. gegužės 1 d.) teisės apskūsti administracinių teismų sprendimus kasacine tvarka neturėjo, kadangi administraciniame procese paprasčiausiai kol kas nėra kasacijos instituto. Manytina, kad šiuo konkrečiu atveju tikslinga būtų buvę nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad apeliacine tvarka bendrosios kompetencijos teismų nagrinėtos bylos būtų nagrinėjamos jau administraciniuose teismuose.

2.2.1.2. *Materialiniai – teisiniai priskirtinumo kriterijai*

Bylų priskirtinumas remiantis priskirtinumo kriterijais nustatomas tais atvejais, kai byloje keliamas tik vienas reikalavimas. Tais atvejais, kai keliami keli reikalavimai, visais atvejais taikomi priskirtinumo principai (kartu su jais tokiais atvejais gali, bet neprivalo būti taikomi ir priskirtinumo kriterijai).

Literatūroje paprastai nurodomi du pagrindiniai kriterijai, kuriais remiantis atribojama bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų kompetencija:

- 1) ginčo subjektų teisinė padėtis;
- 2) teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas, pobūdis⁷⁴ (kartais įvardijamas kaip materialinio teisinio santykio turinys⁷⁵ arba kaip ginčo pobūdžio (ginčo dalyko) kriterijus⁷⁶). Šis kriterijus

⁷⁰ Specialiosios teisingumo kolegijos 1999 m. birželio 24 d. nutartis byloje *A. K. v. Sodros valdyba*.

⁷¹ Specialiosios teisingumo kolegijos 1999 m. rugsėjo 9 d. nutartis byloje *UAB "Lorna"*.

⁷² Specialiosios teisingumo kolegijos 1999 m. birželio 24 d. nutartis byloje *IĮ "Visaza" v. Visagino miesto valstybinė mokesčių inspekcija*.

⁷³ Šedbaras S. Administracinio proceso teisinio reglamentavimo problemos Lietuvos Respublikoje. Vilnius: Justitia, 2006. P. 162.

⁷⁴ Valančius V. Kai kurie bendrosios kompetencijos, konstitucinių ir administracinių teismų santykio aspektai // *Jurisprudencija*. 2004. t. 51 (43). P. 76

reiškia, kad administraciniai teismai sprendžia ginčus, kylančius iš viešosios teisės (administracinių, mokestinių santykių ir pan.), o bendrosios kompetencijos teismai sprendžia ginčus, kylančius iš privatinės teisės reglamentuojamų santykių.

Iš karto būtina pabrėžti kelis aspektus: pirma, šie kriterijai negali būti vertinami atsietai vienas nuo kito; antra, pirmasis nurodytas kriterijus laikytinas papildomu, kadangi tais atvejais, kai pagal pirmąjį kriterijų, pavyzdžiui, ginčas teisingas administraciniam teismui, o pagal antrąjį – bendrosios kompetencijos teismui, bylos priskirtinumą nulemia būtent antrasis kriterijus, kitaip tariant – jei santykiai, iš kurių kilo ginčas (ar bent dalis jų) yra privatinio pobūdžio, tuomet tų santykių subjektų statuso ypatumai netenka reikšmės sprendžiant ginčo priskirtinumo klausimą.

Ginčo subjektų teisinė padėtis

Valstybė ir savivaldybės, be valdžios (viešojo administravimo) funkcijų vykdo ir ūkinę komercinę veiklą, t.y. atlieka civilinio teisinio pobūdžio veiksmus – dalyvauja civiliniuose teisiniuose santykiuose: jos yra tam tikro turto savininkės (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 str.), sudaro įvairius sandorius (pvz. Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 3 str.). Civiliniuose teisiniuose santykiuose valstybė ir savivaldybės dalyvauja lygiais pagrindais kartu su kitais civilinių teisinių santykių subjektais (CK 2.36 str. 1 d., Europos Tarybos 1972 m. gegužės 16 d. Konvencija dėl valstybės imuniteto). Todėl tokie santykiai, kaip, pavyzdžiui, valstybinės žemės išnuomojimas ar pardavimas, savivaldybės valdomo butų fondo buto nuoma, negali būti vertinami kaip viešojo administravimo santykiai, nors formaliai vienas iš tokių santykių subjektų ir yra viešojo administravimo institucija, o ginčai dėl jų turi būti sprendžiami bendrosios kompetencijos teismuose. Atitinkamai, tarp asmens ir viešojo administravimo institucijos ne visais atvejais susiklosto teisiniai santykiai, kuriems būdinga subordinacija – pavyzdžiui, be viešojo administravimo funkcijų, kurias Ryšių reguliavimo tarnyba vykdo telekomunikacinės veiklos reguliavimo ir priežiūros srityje, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymas⁷⁷ taip pat numato, kad Ryšių reguliavimo tarnyba nagrinėja ginčus tarp telekomunikacijų paslaugų teikėjų ir gavėjų bei ginčus tarp telekomunikacijų operatorių (kitaip tariant, ginčus, kilusius iš civilinių teisinių santykių), todėl bylos, kuriose ginčijami šioje srityje priimti Ryšių reguliavimo tarnybos sprendimai, teisingos bendrosios kompetencijos teismams⁷⁸, atitinkamai, pavyzdžiui,

⁷⁵ Paužaitė – Kulvinskienė I. Administracinė justicija: teorija ir praktika. Vilnius: Justitia, 2005. P. 83.

⁷⁶ Poška D. Bendrųjų ir administracinių teismų kompetencijos atskyrimas. Probleminiai aspektai // Teisė. 2006. t. 59. P.93.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 56-1548.

⁷⁸ Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 26 d. nutartis byloje UAB “Bitė GSM“ v. Ryšių reguliavimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir kt.

psichiatrijos ligoninė, būdama valstybės įmonė ir viešojo administravimo subjektas, gal teikti sveikatos priežiūros paslaugas, t.y. taip pat dalyvauti civiliniuose teisiniuose santykiuose⁷⁹.

Kita vertus, tai, jog subjektas pagal savo teisinę formą nėra institucija, skirta įgyvendinti vykdomąją valdžią, nereiškia, jog jis negali turėti tam tikrų viešojo administravimo įgaliojimų. Pavyzdžiui, pagal ABTĮ 2 straipsnio 4 ir 10 dalis įstatymų nustatyta tvarka įmonėms gali būti suteikti viešojo administravimo įgaliojimai (pavyzdžiui, tokie įgaliojimai yra suteikti savivaldybės įmonei „Susisiekimą paslaugos“), o pagal ABTĮ 15 straipsnio 1 dalies 10 punktą ginčus dėl įmonėms suteiktų viešojo administravimo įgaliojimų vykdymo sprendžia administracinis teismas.

Visgi specialios teisėjų kolegijos 1999-2008 m. praktikos analizė patvirtina, jog ginčo subjekto pobūdis nėra savarankiškas teisingumo kriterijus, ir bylos priskirtinumas remiantis vien šiuo kriterijumi nenustatomas – Specialioji teisėjų kolegija ginčams dėl teisingumo spręsti ne kartą yra pabrėžusi, jog ginčas gali būti civilinio teisinio pobūdžio nepaisant to, kad nagrinėdamas jį teismas turi atsižvelgti į tam tikras administracines procedūras ar jas vertinti⁸⁰; jei ginčas kyla iš civilinių teisinių santykių, tai nepriklausomai nuo to, jog viena šio ginčo šalimi yra savivaldos institucija, jis laikomas civiliniu ir nagrinėtinas bendrosios kompetencijos teisme⁸¹; atsakovais nurodomi viešojo administravimo subjektai, tačiau tarp atsakovo ir pareiškėjo susiklostę teisiniai santykiai nėra pagrįsti subjektų pavaldumu ir yra reguliuojami privatinės teisės normomis⁸²; jeigu ginčas kyla iš civilinio teisinio santykio, tai nepriklausomai nuo to, kad viena iš ginčo šalių yra valstybės ar savivaldybės institucija, šis ginčas yra civilinio teisinio, bet ne administracinio teisinio pobūdžio, ir yra nagrinėtinas bendrosios kompetencijos teisme⁸³.

Tačiau yra ir kitų nuomonių: kai kurie autoriai mano, kad kompetencijos atribojimo ginčų gerokai sumažėtų, jei subjektinė ginčo sudėtis būtų laikoma pakankamu kriterijum, lemiančiu ginčo priskyrimą konkrečiam teismui, o teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas, pobūdis neturėtų reikšmės⁸⁴. Kitaip tariant, neturėtų turėti reikšmės tai, ar tarp šalių yra susiklostę civiliniai teisiniai santykiai, pagrįsti civilinių teisinių santykių dalyvių lygybės principu, ar

⁷⁹ Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. sausio 19 d. nutartis byloje *A.G. v. VĮ Žiegdrių psichiatrijos ligoninė*.

⁸⁰ Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. gegužės 29 d. nutartis byloje *A.D. v. Klaipėdos apskrities viršininko administracija, N.M.*; 2005 m. gruodžio 5 d. nutartis byloje *J.Ž. v. Klaipėdos apskrities viršininko administracija*; 2008 m. balandžio 2 d. nutartis byloje *UAB „Adema“ v. Vilniaus apskrities viršininko administracija*; 2008 m. balandžio 23 d. nutartis byloje *UAB „Lucanica“ v. Klaipėdos apskrities viršininko administracija, kt.*; 2008 m. balandžio 28 d. nutartis byloje *V.J. ir V.J. v. UAB „Alsva projektų valdymas“, Vilniaus m. savivaldybės administracija ir kt.*

⁸¹ Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 15 d. nutartis byloje *M.M. ir N.M. v. Šiaulių m. savivaldybė*.

⁸² Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. sausio 11 d. nutartis byloje *J.A. v. Vilniaus m. savivaldybės administracija ir kt.*

⁸³ Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 birželio 25 d. nutartis byloje *J.K. v. Valstybinė kelių transporto inspekcija ir kt.*

⁸⁴ Valančius V. Kai kurie bendrosios kompetencijos, konstitucinių ir administracinių teismų santykio aspektai // *Jurisprudencija*. 2004. t. 51 (43). P. 76.

administraciniai teisiniai santykiai, pagrįsti teisinių santykių dalyvių pavaldumu (subordinacija). Nekvestionuodami neabejotinai teigiamos tokio požiūrio įtakos ginčų dėl teisingumo skaičiaus sumažėjimui, galime tik pastebėti, kad tai prieštarautų CK 2.36 straipsnio 1 daliai, įtvirtinančiai valstybės ir savivaldybių dalyvavimą civiliniuose teisiniuose santykiuose lygiais pagrindais su kitais civilinių teisinių santykių subjektais bei CK 1.1 straipsnio 2 daliai, nustatančiai, kad Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse įtvirtintos privatinės teisės normos turtiniams santykiams tarp fizinių ar juridinių asmenų bei valdžios institucijų yra netaikomos tik tais atvejais, kai šių subjektų teisiniai santykiai yra pagrįsti tarpusavio pavaldumu ir automatiškai (o neretai ir dirbtinai) priskirtų visus ginčus, kuriuose dalyvauja valstybė ar savivaldybės, administracinių teismų kompetencijai, tuo būdu nepagrįstai ribojant civilinės teisės reglamentavimo sferą, ignoruojant susiklosčiusių teisinių santykių turinį bei specifiką, Specialiosios teisėjų kolegijos praktiką, pagal kurią subjekcinė ginčo sudėtis nėra laikoma savarankišku ginčo priskirtinumą nulemiančiu kriterijumi.

Pagal savo prigimtį civilinių teisinių santykių priskyrimas subordinaciniams santykiams neatitinka šiuolaikinės teisės doktrinos požiūrio, pagal kurį valstybė ir jos institucijos taip pat yra ir civilinių teisinių santykių subjektai ir šiuose santykiuose dalyvauja lygiomis teisėmis su kitais asmenimis⁸⁵, negana to, civilinių teisinių santykių subjektai turi teisę pasirinkti, ar dalyvauti civiliniuose teisiniuose santykiuose apskritai. Priešingai, esant administraciniams teisiniams santykiams, „dažniausiai privatus asmuo negali pasirinkti, dalyvauti ar ne administraciniame teisiniame santykiyje (mokesčių, socialinio draudimo įmokų mokėjimas ir kt.), arba yra priverstas pats inicijuoti tokių teisinių santykių atsiradimą tam, kad galėtų įgyvendinti tam tikrą savo teisę (užsiimti licencijuojama veikla, gauti leidimą ir pan.). Tik ginčui pasiekus administracinį teismą, šalys įgyja lygias procesines teises, t.y. administravimo subjektas praranda galimybę vienašaliu sprendimu nulemti ginčo baigtį“⁸⁶.

Teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas, pobūdis

Antrojo kriterijaus – teisinių santykių, iš kurio kilo ginčas, pobūdžio – reikšmę ne kartą yra pabrėžusi pati Specialioji teisėjų kolegija⁸⁷. Pavyzdžiui, 2006 m. lapkričio 8 d. nutartyje Specialioji teisingumo kolegija konstatavo, jog tai, kad atsakovu yra viešojo administravimo subjektas, įtakos ginčo teisingumui neturi, kadangi ginčo priskirtinumą lemia teisinių santykių,

⁸⁵ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. T. 1. Vilnius: Justitia. 2003. P. 241.

⁸⁶ Valančius V., Norkus R. Nacionalinis teisinis diskursas dėl administracinio proceso // Jurisprudencija. 2006, t. 3(81). P. 93.

⁸⁷ Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. liepos 26 d. nutartis byloje UAB „Dzūtra“ v. Kauno miesto savivaldybė; 2008 m. birželio 25 d. nutartis byloje J.K. v. Valstybinė kelių transporto inspekcija; 2004 m. vasario 9 d. nutartis byloje UAB „Klaipėdos aerouostas“ v. Klaipėdos apskrities viršininke administracija ir kt.

iš kurių kilo ginčas (teisinę bylos esmę sudarančių teisinių santykių) pobūdis⁸⁸. 2003 m. lapkričio 13 d. nutartyje byloje *Klaipėdos apskrities valstybinė mokesčių inspekcija v. E.L.*, kurioje mokesčių administratorius prašė priteisti iš E.L., kaip individualios įmonės savininko, nesumokėtus mokesčius, speciali teisėjų kolegija nurodė: „E.L. individuali įmonė yra likviduota, ir ieškinys yra pareikštas fiziniam asmeniui (įmonininkui) tuo pagrindu, kad pastarasis atsako pagal įmonės prievoles visu savo turtu taip pat ir po įmonės likvidavimo. Tačiau ši aplinkybė nereiškia, kad dėl to kinta teisinis santykis, t.y. jis netampa civiliniu – teisiniu, bet ir toliau išlieka mokestiniu, nepriklausomai nuo to, kad ieškovas vienu iš savo reikalavimo juridinių pagrindų nurodė ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatas. Dėl teisinio santykio, iš kurių kilo nagrinėjamas ginčas pobūdžio, byla nagrinėtina administraciniame teisme“. 2003 m. spalio 20 d. nutartyje, priimtoje byloje *J.U. v. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija* teisingumo kolegija nurodė, kad „reikalaujamas jam priklausančios pensijos iš Krašto apsaugos ministerijos priteisimo, pareiškėjas reikalavimą kildina iš jo nuosavybės teisių į paskirtą pensiją pažeidimo. Vertinant teisinių santykių, iš kurių susiformavo pareiškėjo teisės, pobūdį yra pagrindas konstatuoti, jog jie yra kilę viešosios, o ne privatinės teisės reguliavimo sferoje“. Kitaip tariant, sprendžiant dėl priskirtinumo, ginčijamų viešojo administravimo veiksmų pobūdis ar ginče keliamų reikalavimų pobūdis negali būti sutapatintas su teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas (iš kurių asmuo kelia savo reikalavimus), pobūdžiu, kuris ir turi esminę reikšmę nustatant ginčų priskirtinumą. Nėgana to, speciali teisėjų kolegija taip pat ne kartą yra pabrėžusi, kad administraciniams teismams turėtų būti priskirti tik „grynai“ administracinio teisinio pobūdžio ginčai⁸⁹ (be jokios abejonės, ši taisyklė turi išimčių).

Kita vertus, ginčo subjektinė sudėtis tam tikra prasme reikšminga, tik kai kalbame apie ginčo priskirtinumą administracinių teismų kompetencijai, kadangi, natūralu, jog administraciniai teisiniai santykiai gali susiklostyti tik tarp subjektų, kuriuos sieja administraciniai teisiniai santykiai, kuriems būdingas pavaldumas (subordinacija). Todėl, jei iš ginčo subjektinės sudėties matyti, jog ginčas kilo tarp subjektų, kurių tarpusavio santykiai pagrįsti lygybės principu, šio ginčo priskirtinumo administraciniam teismui klausimas neturėtų būti keliamas – ginčas visais atvejais bus teisingas bendrosios kompetencijos teismui. Tačiau, priešingai – jei ginčo subjektai yra, pavyzdžiui, valstybė ir fizinis asmuo, tai dar nereiškia, jog šis ginčas automatiškai priskirtinas administracinio teismo kompetencijai. Šiuo atveju priskirtinumo klausimo išsprendimui šalia subjektinės ginčo sudėties svarbu ir tai, ar toks subjektas, kaip, pavyzdžiui, valstybė, savivaldybė, valstybinės valdžios institucija ginčijamame teisiniame santykiyje veikė turėdama valdingus įgaliojimus, t.y. ar ji veikė turėdama viešojo administravimo

⁸⁸ Specialiosios teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 8 d. nutartis.

⁸⁹ pvz. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 5 d. nutartis byloje *AB „Krašto projektai“ v. Vilniaus miesto savivaldybės taryba ir kt.*

įgaliojimus – ar šiam subjektui buvo suteikti viešojo administravimo įgaliojimai kitų jam nepavaldžių subjektų atžvilgiu⁹⁰. Jei atsakymas yra teigiamas – ginčas yra priskirtinas administracinio teismo kompetencijai. Tai patvirtina ir teisingumo kolegijos praktika: 2004 m. lapkričio 24 d. nutartyje byloje *UAB „Visatex“ v. Valstybinė darbo inspekcija* kolegija konstatavo, kad „šiuo atveju byloje ginčijami viešojo administravimo subjekto veiksmai, atliekant jo kompetencijai įstatymų priskirtas funkcijas, tačiau kaip ne kartą yra pažymėjusi nutartyse Specialioji teisėjų kolegija ginčams dėl teisingumo spręsti, bylos priskyrimą administraciniams ar bendrosios kompetencijos teismams lemia teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas, pobūdis. Ginčas dėl suminės darbo laiko apskaitos įvedimo, nors viena iš jo šalių yra viešojo administravimo subjektas, yra darbo teisinis ginčas, o jį nagrinėdami teismai turi vertinti atsakovo argumentų pagrįstumą taikant darbo teisinius santykius reglamentuojančias normas“. Todėl ginčo subjektinė sudėtis gali būti laikoma ginčo priskirtinumą nulemiančiu kriterijumi tik kai yra vertinama kartu su kitai priskirtinumą kriterijais (ginčo subjektų įgaliojimais, teisinio santykio, iš kurio kilo ginčas, pobūdžiu ir kt.). Šią išvadą – jog esminę reikšmę nustatant bylos priskirtinumą nulemia būtent teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas, pobūdis, o ne subjektinė ginčo sudėtis, patvirtina ir tai, kad specialios teisėjų kolegijos praktikoje esti atvejų, kai net pats reikalavimas yra susijęs su viešojo administravimo subjekto priimto akto teisėtumo revizavimu, tačiau, nepaisant to, atsižvelgiant į santykių, iš kurių kilo ginčas, pobūdį (civiliniai teisiniai santykiai), ginčas priskirtinas bendrosios kompetencijos teismui – pavyzdžiui, 2004 m. rugsėjo 3 d. nutartyje byloje *Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos v. A. U.* teisingumo kolegija konstatavo, jog „remiantis tuo, kad šis ginčas kyla iš civilinių teisinių santykių, tai nepriklausomai nuo to, jog keliamas reikalavimas patvirtinti viešojo administravimo subjekto akto teisėtumą, šis ginčas negali būti laikomas administraciniu, todėl yra teisingas bendrosios kompetencijos teismui“.

Būtina pabrėžti ir tai, kad ginčo subjektų teisinės padėties kriterijus neturėtų būti tapatinamas ar painiojamas su teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas, pobūdžio kriterijumi – literatūroje⁹¹ pasitaiko nuomonių, jog sprendžiant dėl to, ar šalis sieja santykiai, kuriems būdinga subordinacija, t.y. ar teisiniuose santykiuose nors viena iš šalių veikia ne kaip privatus asmuo, o kaip viešojo administravimo subjektas, yra sprendžiama dėl subjektų teisinės padėties kriterijaus. Iš tiesų tokiais atvejais sprendžiama dėl teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas, pobūdžio.

⁹⁰ Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 25 d. nutartis byloje *V.V. v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija*.

⁹¹ Poška D. Bendrųjų ir administracinių teismų kompetencijos atskyrimas. Probleminiai aspektai // Teisė. 2006. t. 59. P.95.

Neaiškumą sprendžiant dėl ginčų priskirtinumo sukelia tai, kad viešojo administravimo subjektų priimtų aktų pagrindu neretai atsiranda civilinio pobūdžio teisiniai santykiai (CK 1.136 str. 2 d. 3 p. numatyta, kad valstybės ar savivaldybės institucijų aktai yra vienas iš civilinių teisinių santykių atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo pagrindų, tačiau tai, kad civilinių teisinių santykių tampama remiantis administraciniu aktu, situacijos nekeičia, kadangi šalių santykius lemiantis kriterijus yra veiklos turinys ir sukeliama teisiniai padariniai, o ne administracinis aktas, kuris nekeičia teisinio santykio ir iš jo kylančio teisinio santykio turinio⁹²), pavyzdžiui, Vyriausybės potvarkio pagrindu fiziniam ar juridiniam asmeniui gali būti naudojimui paskirtas žemės sklypas ir pan. Pavyzdžiui, jei pareiškėjas ginčija savivaldybės institucijų sprendimą, kuriuo remiantis buvo performuotas žemės sklypas, tačiau teisė, kuri yra galimai pažeista ginčijamu sprendimu, yra civilinio teisinio pobūdžio (pvz., teisė nusipirkti ar išsinuomoti atitinkamą žemės dalį), pagal naujausią teisingumo kolegijos praktiką ginčas yra teisingas bendrosios kompetencijos teismui (maždaug iki 2000 m. laikytasi nuomonės, jog net ir tuo atveju, jeigu iškyla ginčas dėl nuosavybės teisių priklausymo konkrečiam asmeniui, kurios įforminamos administraciniu aktu (pvz. apskrities viršininko įsakymu), tokiais ginčais pirmiausia yra siekiama nagrinėti administravimo subjekto sprendimą, ir tai lemia, jog ir ginčas dėl nuosavybės teisių nagrinėtinas administraciniame teisme)⁹³.

Taigi, teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas, pobūdis, reiškia ne šalis siejančių santykių atsiradimo teisinį pagrindą (juo gali būti bet kuris tiek civilinių, tiek administracinių teisinių santykių atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo pagrindas), bet tuo pagrindu susiklosčiusių santykių pobūdį, esmę – ar šalis šiame teisiniame santykiuje dalyvauja lygiais pagrindais (civiliniai teisiniai santykiai), ar jų šalims būdingas pavaldumas (subordinacija) (administraciniai teisiniai santykiai). Kitaip tariant, šiuo atveju svarbus ne ieškinio dalykas ir ieškinio pagrindas, bet tikroji teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas, esmė – pavyzdžiui, 2004 m. lapkričio 15 d. nutartyje byloje *V. P. v. Zarasų rajono savivaldybės administracija ir kt.* Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, kad „byloje ginčas iš esmės kyla dėl nuosavybės teisės į daiktą. Pareiškėjas ginčija nuosavybės teisės į statinį atsiradimo pagrindus ir siekia įrodyti, jog trečiųjų asmenų suinteresuotųjų asmenų nuosavybės teisė į ginčo statinį neatsirado. Pareiškėjas neigia nuosavybės teisės perleidimo sandorių ar kitų daikto įgijimo nuosavybės pagrindų buvimą ir tuo remdamasis siekia panaikinti statinio įregistravimo ūkinėse knygose įrašus bei atsakovo išduotą pažymą. Tokiu būdu byloje ginčas kyla iš civilinių (nuosavybės) teisinių santykių, o tokio pobūdžio ginčai priskirtini nagrinėti bendrosios kompetencijos teismams“. 2008 m. vasario 25 d.

⁹² Specialiosios teisėjų kolegijos 2000 m. birželio 22 d. nutartis byloje *UAB „Ryšių statyba“ v. Vilniaus rajono valdyba*.

⁹³ Paužaitė – Kulvinskienė I. Administracinė justicija: teorija ir praktika. Vilnius: Justitia, 2005. P. 125.

nutartyje byloje *P.B. v. UAB „Anykščių Vosinta“ ir kt.* Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, kad „ginčus dėl nuosavybės teisių pripažinimo nagrinėja bendrosios kompetencijos teismai, nepaisant to, kad pas ieškovo reikalavimas panaikinti mero potvarkį yra administracinės teisinės prigimties“.

Nepaisant to, kad daugelyje savo nutarčių speciali teisėjų kolegija pabrėžia, kad paties pareiškėjo suformuluotas ieškinio dalykas ir pagrindas sprendžiant dėl priskirtinumo reikšmės neturi, tačiau pasitaiko ir priešingos praktikos, kadangi, kita vertus, teismas negali nepriimti skundo vien vadovaudamasis prielaida, kad ginčo sprendimas bus susijęs su tolesniu civilinio teisinio ginčo sprendimu – teismo veiksmus riboja skunde, ieškinyje ar pareiškimė suformuluotas ginčo dalykas. Pavyzdžiui, 2004 m. balandžio 1 d. nutartyje adm. byloje Nr. AS2-154-04 *S. T. v. Klaipėdos rajono savivaldybė* Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad ginčas kilo iš teritorijų planavimo santykių tarp privataus asmens ir viešojo administravimo institucijų, kurie savo esme yra administraciniai teisiniai santykiai. Teismas nusprendė, kad viešojo administravimo institucijos, atlikdamos teritorijų planavimo veiksmus, galėjo pažeisti pareiškėjo nuosavybės teises, tačiau tai nekeičia tarp pareiškėjo ir viešojo administravimo institucijų atsiradusių teritorijų planavimo santykių, esmės. Šioje byloje pareiškėjas skunde nurodė, kad viešojo administravimo institucija, atlikdama teritorijų planavimo veiksmus, pažeidė ne tik teritorijų planavimą reglamentuojančius teisės aktus, bet ir jo nuosavybės teisę užtikrinančias teisės normas, tačiau formuluodamas ginčo dalyką vis tiek išklė ginčą iš teritorijų planavimo teisinių santykių. Taigi šiuo atveju ginčo prikirtinumą teismui lėmė pareiškėjo suformuluotas ginčo dalykas.

2.2.2. Priskirtinumo principai

2.2.2.1. Absorbcijos principas

Kalbant apie bylų priskirtinumo principus, pirmiausia aptartinas vadinamasis absorbcijos (lot. *absorbti* – sugėrimas, susiurbimas) principas, įtvirtintas CPK 26 straipsnio 2 dalyje bei Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 12 straipsnio 3 dalyje bei plačiai pripažintas teismų praktikoje⁹⁴. Šis principas doktrinoje bei specialios teisėjų kolegijos praktikoje yra suprantamas kiek skirtingai. Doktrinoje šis principas reiškia, kad bendrosios kompetencijos teismų kompetencija yra platesnė, todėl *turi apimti atvejus, kai vienas iš byloje pareikštų reikalavimų yra susijęs su individualaus pobūdžio administraciniu teisės aktu, kurio teisėtumas ginčijamas civilinėje byloje*⁹⁵, taip pat tai, kad atsižvelgiant į tai, jog civiliniams teisiniams santykiams atsirasti, pasikeisti ar baigtis dažnai reikia ne vieno juridinio fakto, o kelių juridinių faktų, iš kurių vienas gali būti valstybės ar savivaldybės institucijos veiksmas (aktas), ši faktinė padėtis nepraranda civilinio teisinio pobūdžio, o bendrosios kompetencijos teismui suteikta teisė nagrinėjamos civilinėse bylose įvertinti ir individualaus pobūdžio administracinio teisės akto teisėtumą⁹⁶. Tačiau Specialiosios teisėjų kolegijos praktikoje šis principas turi dar kelis aspektus – jis taip pat reiškia tai, jog bendrosios kompetencijos teismų kompetencija yra platesnė už administracinių teismų kompetenciją ir turi apimti tuos atvejus, kai ginčas nėra grynai administracinio pobūdžio⁹⁷, jei ginčo reikalavimai, nors neįtakoja vienas kito išsprendimo, yra tarpusavyje susiję, ginčo reikalavimus tikslinga nagrinėti kartu [bendrosios kompetencijos teisme], jų neskaidant⁹⁸.

Pabrėžtina, kad teisingumo kolegija absorbcijos principą tokiu pavidalu, kaip jis aiškinamas doktrinoje, taiko pakankamai retai, ir kolegijos praktikoje gausu pavyzdžių, kai esant CPK 26 straipsnio 2 dalyje suformuluotai procesinei situacijai ginčas pripažįstamas teisingu administraciniam, o ne bendrosios kompetencijos teismui – taip yra todėl, kad absorbcijos principas nėra nei vienintelis, nei pagrindinis priskirtinumo nustatymo principas: nors

⁹⁴ Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 5 d. nutartis byloje *pagal pareiškėjo R. R. pareiškimą suinteresuotiems asmenims Kauno apskrities valstybinei mokesčių inspekcijai ir Kauno apskrities viršininko administracijai*; 2005 m. rugsėjo 13 d. nutartis byloje *Klaipėdos apygardos vyriausiojo prokuroras, Nacionalinės žemės tarnyba v. Klaipėdos apskrities viršininko administracija, P. J. ir kt.*

⁹⁵ Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 13 d. nutartis byloje *Klaipėdos apygardos vyriausiojo prokuroras, Nacionalinės žemės tarnyba v. Klaipėdos apskrities viršininko administracija, P. J. ir kt.*

⁹⁶ Poška D. Bendrųjų ir administracinių teismų kompetencijos atskyrimas. Probleminiai aspektai // Teisė. 2006. t. 59. P. 94.

⁹⁷ Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 5 d. nutartis byloje *pagal pareiškėjo R. R. pareiškimą suinteresuotiems asmenims Kauno apskrities valstybinei mokesčių inspekcijai ir Kauno apskrities viršininko administracijai*.

⁹⁸ Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 9 d. nutartis byloje *Širvintų rajono apylinkės prokuratūros vyriausiasis prokuroras, ginantis viešąjį interesą, v. J.L., V.D., A.V.*

absorbcijos principo taikymas pagrįstas operatyvumo, koncentruotumo principais, leidžia visą ginčą išspręsti bendrosios kompetencijos teisme, dirbtinai neskaidant ginčo į atskiras dalis ir sumažinti ginčų dėl teisingumo skaičių, pašalina skirtingų, vienas kitam prieštaraujančių teismo sprendimų priėmimo galimybę, absoliutus jo taikymas ne visais atvejais atitiktų teisingumo ir protingumo principą – jei besąlygiškai būtų taikomas absorbcijos principas, susidarytų situacijos, kai nagrinėdami bylas bendrosios kompetencijos teismai būtų iš esmės priversti atlikti administracinių teismų funkcijas, pvz. nagrinėti daugybės individualių administracinių aktų teisėtumo klausimą, vien todėl, kad vienas (visiškai nebūtinai – reikšmingiausias) byloje keliamų reikalavimų yra kilęs iš privatinų teisinių santykių. Tokia situacija, kai bendrosios kompetencijos teismas nagrinėdamas bylą sprendžia ir administracinio teismo kompetencijai priskirtinus klausimus, daro neigiamą įtaką ir vieningos teismų praktikos formavimuisi.

Galime pamodeliuoti praktinę situaciją, kuri susidarytų, jei absorbcijos principas būtų laikomas vieninteliu ginčų priskirtinumą nulemiančiu kriterijumi. Pavyzdžiui, kaip turėtų elgtis teismas, gavęs asmens ieškininį pareiškimą (ar administracinį skundą) kuriame keliamas, pavyzdžiui, penkių administracinių aktų teisėtumo klausimas ir jų pagrindu sudaryto civilinio teisinio sandorio klausimas (tokia situacija galima, pavyzdžiui, bylose dėl administracinių aktų, priimtų valstybės turto privatizavimo procese, pripažinimo neteisėtais – iki privatizavimo sandorio sudarymo Valstybės įmonė Valstybės turto fondas priima sprendimus dėl objekto įrašymo į privatizuojamų objektų sąrašą, sprendimą dėl objekto privatizavimo programos patvirtinimo, dėl aukciono rengimo, taip pat gali būti priimtas sprendimas dėl bendros privatizavimo programos keliems privatizuojamiems objektams rengimo ir kt.)? Asmens reikalavimo faktinį pagrindą tokioje byloje, pavyzdžiui, gali sudaryti faktas, kad privatizuojami objektai nėra tiek susiję, kad jiems būtų protinga ir tikslinga rengti bendrą privatizavimo programą. Tačiau jei tokiu atveju asmuo neginčys tokių sprendimų pagrindu sudaryto valstybės turto pirkimo-pardavimo sandorio, teismas nutartimi įpareigos asmenį pašalinti ieškinio (administracinio skundo) trūkumus, papildant ieškininį pareiškimą (administracinį skundą) reikalavimu pripažinti negaliojančiu ir valstybės turto pirkimo – pardavimo sandorį, o tokiu atveju jau veiks CPK 26 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas absorbcijos principas ir ginčas turės būti nagrinėjamas bendrosios kompetencijos teisme. Nagrinėjant tokią bylą iš esmės bus nagrinėjami tik administracinių teismų kompetencijai priskirtini klausimai (viešojo administravimo subjektų priimtų aktų teisėtumo klausimai), o civilinio teisinio sandorio dėl valstybės turto pirkimo-pardavimo klausimas bus sprendžiamas antra eile, vadovaujantis principu „iš neteisės negali atsirasti teisė“. Negana to, ginčo pobūdis nesikeis net tuomet, kai ieškovas skųs teismui tik valstybės ar savivaldybės institucijos sprendimą ir neginčys sandorio, kurio pagrindu turtas

perėjo kito asmens nuosavybėn⁹⁹. Manytina, pagrįstai galėtų būti keliamas tokios teismo pozicijos suderinamumo su ABTĮ 3 straipsniu, nustatančiu iš viešojo administravimo kylančių ginčų priskirtinumą administracinių teismų kompetencijai, klausimas. Atitinkamai kyla pagrįsta abejonė, ar besąlyginis absorbcijos principo taikymas visais atvejais yra tikslingas.

Todėl ir praktikoje šio principo taikymas nėra absoliutus: egzistuoja dvi absorbcijos principo išimtys, atsirandančios dėl dviejų skirtingų priežasčių:

1. Tais atvejais, kai vieno (ar kelių) ginčo reikalavimų išsprendimas neįtakos kito (ar kitų) ginčo reikalavimų išsprendimo – t.y. kai vienas (ar keli) iš reikalavimų galės būti nagrinėjamas ir tenkinamas nepriklausomai nuo to, ar bus patenkinti kitas (kiti) ginčo reikalavimai, reikalavimai turi būti nagrinėjami skirtingų kompetencijų teismuose. Specialioji teisėjų kolegija 2008 m. gegužės 29 d. nutartyje byloje *V.Ž. v. Kauno apskrities viršininko administracija ir kt.* pažymėjo, jog „nors bendrosios kompetencijos teismų kompetencija, kaip platesnė pagal savo pobūdį, turi apimti tuos atvejus, kai ginčas nėra grynai administracinio pobūdžio, <...> ši taisyklė nėra absoliuti ir neturi būti dirbtinai taikoma visais atvejais, kuomet vienoje byloje yra pareikšti skirtingos teisinės prigimties reikalavimai, ir tie reikalavimai nėra taip susiję, jog pagal įstatymuose įtvirtintas rūšinio teisingumo taisykles, negalėtų būti nagrinėjami skirtingų kompetencijų teismuose“. Kitaip tariant, operatyvumo principas negali būti priešpastatomas teisingo bylos išsprendimo principui – atitinkamai negali būti suabsoliutinimas absorbcijos principas.

2. Tais atvejais, kai vienas iš ginčo reikalavimų, nepaisant to, kad jis yra civilinio teisinio pobūdžio, yra tiesiogiai priklausomas nuo administracinio pobūdžio reikalavimo patenkinimo, ginčai nagrinėjami administraciniuose teismuose. Teisingumo kolegija 2007 m. lapkričio 15 d. nutartyje byloje *Vilniaus apskrities viršininko administracija v. UAB „Vytaras“, Vilniaus m. savivaldybės administracija, VĮ Registrų centras ir kt.* pažymėjo, jog „administracinių teismų kompetencijai paprastai priskirtinas nagrinėjimas ginčų, kurių išsprendimas nėra siejamas su tolesniu kokio nors civilinio teisinio ginčo išsprendimu. Bendrosios kompetencijos teismų kompetencija, kaip platesnė pagal savo pobūdį, turi apimti tuos atvejus, kai ginčas nėra grynai administracinio pobūdžio. Tačiau ši taisyklė nėra absoliuti ir ji neturi būti dirbtinai taikoma visais atvejais. Todėl tais atvejais, kai civilinio teisinio pobūdžio reikalavimas yra išvestinis ir tiesiogiai priklausantis nuo reikalavimo dėl statybos leidimo dalinio panaikinimo išsprendimo (kitai tariant, nuo grynai administracinio teisinio pobūdžio reikalavimo), ypač svarbu, kad tokie ginčai (susiję su statybos leidimų teisėtumu) būtų nagrinėjami administraciniuose teismuose, kurie <...> būtent ir formuoja praktiką, nagrinėjant šios kategorijos bylas“.

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2001 m. gegužės 25 d. konsultacija Nr. A3-45 // Teismų praktika Nr. 15. P. 449-450.

Atitinkamai, absorbcijos principas Specialiosios teisėjų kolegijos praktikoje iš esmės taikomas dviem atvejais:

1. Kai neįmanoma identifikuoti pagrindinio ginčo reikalavimo¹⁰⁰. Pavyzdžiui, 2006 m. gruodžio 8 d. nutartyje byloje *A.M. ir J.R. v. Lazdijų rajono savivaldybė ir kt.* Specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, jog „ieškovų keliamas ginčas yra susijęs tiek su civiliniais teisiniais, tiek ir su administraciniais teisiniais santykiais. <...> Bendrosios kompetencijos teismų kompetencija, kaip platesnė pagal savo pobūdį, turi apimti tuos atvejus, kai ginčas nėra grynai administracinio pobūdžio.“ Kitaip tariant, kai yra keliami keli tarpusavyje susiję „lygiareikšmiai“ reikalavimai, bendrosios kompetencijos teismų kompetencijai turi būti suteikiamas prioritetas.

2. Bylose, kuriose, remiantis pagrindinio ginčo reikalavimo principu, pripažįstamas ginčo teisingumas bendrosios kompetencijos teismui¹⁰¹. Kitaip tariant, absorbcijos principas paprastai taikomas tik kaip papildomas argumentas ginčo teisingumui pagrįsti.

2.2.2.2. Pagrindinio ginčo reikalavimo principas

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo nutarčių konstatavo: „jeigu *pagrindinis* ginčo klausimas susijęs su private teise, ginčas nagrinėtinas bendrosios kompetencijos teismuose, jeigu su viešąja teise – administraciniuose teismuose“¹⁰². Taigi, Teismas suformulavo dar vieną – pagrindinio ginčo reikalavimo – principą sprendžiant bendrosios kompetencijos ir administracinių teismų kompetencijos atribojimo klausimą. Šis principas yra taikomas tais atvejais, kai ieškiniu, pareiškimu ar skundu sujungiami keli reikalavimai, iš kurių vieni yra privataus, o kiti – viešojo pobūdžio, arba viena iš ginčo kilimo priežasčių yra administracinis aktas. Pagrindinio ginčo reikalavimas Specialiosios teisėjų kolegijos praktikoje reiškia:

- 1) dominuojantį teisinį santykį¹⁰³;
- 2) reikalavimą, kuris turi „lydinčiųjų“, išvestinių teisinių santykių, t.y. reikalavimą, kurio išsprendimas neišvengiamai įtakos kitų ginčo reikalavimų išsprendimą¹⁰⁴.

Svarbus ir dar vienas pagrindinio ginčo reikalavimo principo aspektas - Specialiosios teisėjų kolegijos praktikos analizė taip pat leidžia daryti išvadą, kad teisingumo nustatymui svarbi ir tolesnė galimų ginčų dėl teisės perspektyva: administraciniams teismams paprastai

¹⁰⁰ Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 25 d. nutartis byloje *A.M. v. Palangos miesto savivaldybė, UAB „Pakruojo parketas“ ir kt.*

¹⁰¹ Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 22 d. nutartis byloje *R.A.P. v. Kauno miesto savivaldybė ir kt.*

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-989/2000.

¹⁰³ Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 10 d. nutartis byloje *M.S. v. P.B., Utenos apskrities viršininko administracija, kt.*

¹⁰⁴ Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. rugsėjo 14 d. nutartis byloje *V.A.S., E.A.V. v. Kauno miesto savivaldybės administracija ir kt.*

priskiriamos bylos, kurių išnagrinėjimas nėra susijęs su tolesnio civilinio teisinio pobūdžio ginču¹⁰⁵, t.y. administraciniais teismams neturi būti priskiriami nagrinėti ginčai, kuriuose yra pareikšta visa eilė civilinio teisinio pobūdžio, kompleksiskai susijusių su administracinio teisinio pobūdžio reikalavimais¹⁰⁶. Šios situacijos nederėtų painioti su atveju, kai reikalavimų administracinėje byloje patenkinimas gali turėti įtakos civiliniams teisiniams santykiams (bet ne tiesiogiai lemti tolesnius ginčus) – tokios situacijos ginčų priskirtinumo administraciniais teismams nekeičia. Pavyzdžiui, 2003 m. gegužės 8 d. nutartyje, priimtoje byloje *A.J. v. Radviliškio rajono savivaldybė*, Specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, kad „nors pareiškėjos reikalavimų patenkinimas ir gali turėti įtakos civiliniams teisiniams santykiams, tačiau civilinio teisinio pobūdžio reikalavimų pareiškėja nekelia, todėl byla nagrinėtina administraciniame teisme“.

Be jokios abejonės, toks principas atrodo logiškas ir atitinkantis teisingumo, protingumo bei sąžiningumo principus. Kita vertus, ir jo nereikėtų suabsoliutinti, kadangi ir jo taikymas sukelia tam tikrų problemų, pirmiausia – dėl pačios sąvokos „pagrindinis ginčo reikalavimas“ neapibrėžtumo: ar pagrindinis ginčo reikalavimas yra kokybinė, ar kiekybinė sąvoka; kam turi būti suteikta kompetencija spręsti, kuris iš ginčo reikalavimų yra pagrindinis ir pan. Negana to, nustatyti, kuris iš ginčo reikalavimų laikytinas pagrindiniu, neretai tampa įmanoma tik jau pradėjus nagrinėti bylą ir išsamiai išnagrinėjus visas bylai reikšmingas aplinkybes. To daryti teismas bylos iškėlimo stadijoje, be jokios abejonės, negali.

Negana to, būtina pabrėžti, kad pagrindinio ginčo reikalavimo principas ir absorbcijos principas neturėtų būti tapatinami, kaip kad neretai daroma civilinio proceso literatūroje¹⁰⁷, jau visų pirma dėl to, kad antrasis visada reiškia ginčo priskirtinumą bendrosios kompetencijos teismui, o pagal pirmąjį ginčas gali būti teisingas ir administraciniam teismui. Negana to, pagrindinio ginčo reikalavimo principas tam tikra prasme net yra absorbcijos principo priešingybė, kadangi daugeliu atveju reiškia platesnio bendrosios kompetencijos teismų kompetencijos pobūdžio nepripažinimą.

¹⁰⁵ Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 2 d. nutartis byloje *L.V. ir V.V. v. T.R., Vilniaus apskrities viršinininko administracija ir kt.*

¹⁰⁶ Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 25 d. nutartis byloje *Klaipėdos miesto apylinkės vyriausiasis prokuroras, ginantis viešąjį interesą, v. Neringos savivaldybės taryba ir kt.*

¹⁰⁷ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. T. 1. Vilnius: Justitia. 2003. P. 239.

2.2.2.3. *Specialiosios teisėjų kolegijos suformuluoti priskirtinumo principai ir kriterijai*

Spręsdama konkrečius ginčus dėl priskirtinumo, Specialioji teisėjų kolegija suformulavo ir šiuos smulkesnius, konkretesnius, teisinėje literatūroje mažiau nagrinėtus priskirtinumo atribojimo kriterijus:

1. Ar veikla, iš kurios kilo ginčas, yra viešojo administravimo veikla ar ne;
2. Operatyvumo principas.

Ar veikla, iš kurios kilo ginčas, yra viešojo administravimo veikla, ar ne

Jau aptarta, jog ginčo subjektų statusas (teisinė padėtis) negali būti laikoma pakankamu ginčo priskirtinumą nulemiančiu kriterijumi. Tai patvirtina ir speciali teisėjų kolegija, suformulavusi taisyklę, jog vienu iš priskirtinumą nulemiančių kriterijų laikytinas aspektas, ar veikla, iš kurios kilo ginčas, laikytina viešojo administravimo veikla, ar ne, kadangi, minėta, paties ginčo subjekto teisinis statusas automatiškai nesuponuoja ginčo priskirtinumo administracinio teismo kompetencijai - štai, pavyzdžiui, 2004 m. sausio 5 d. nutartyje byloje *J.K. v. Vilniaus 2-ieji pataisos namai ir kt.* Specialioji teisėjų kolegija pabrėžė, kad „administraciniam teismui teisingi tik tie iš bausmę vykdančios institucijos veiklos kilę ginčai, kurie susiję su šios institucijos vykdoma viešojo administravimo veikla. Prašydamas teismo įpareigoti pataisos namų administraciją pateikti teismui teikimą dėl jo lygtinio atleidimo nuo bausmės prieš terminą, pareiškėjas kelia su baudžiamaisiais teisiniais santykiais susijusius klausimus, todėl byla teisinga bendrosios kompetencijos teismui“, atitinkamai 2007 m. rugsėjo 5 d. nutartyje *A.T. v. Lietuvos valstybė ir kt.* konstatuota, kad „laisvės atėmimo bausmės atlikimo įstaigos veikla, užtikrinant tvarką įkalinimo įstaigose bei asmenų, kurių laisvė suvaržyta, saugumą, savo pobūdžiu vertintina kaip viešojo administravimo veikla, nes ji atliekama specialių bausmės vykdymo ir administracinių teisės normų nustatyta tvarka <...> Ginčas teisingas administraciniam teismui“. 2004 m. birželio 22 d. nutartyje byloje *pagal G. R. skundą valstybei, atstovaujamai Kauno rajono policijos komisariato*, teisingumo kolegija konstatavo, kad nepaisant to, kad pasak pareiškėjos žala jai padaryta neteisėtais policijos pareigūno ikiteisminio tyrimo veiksmais, netinkamai įforminant daiktą, turintį reikšmės nusikalstamai veikai tirti, o policijos komisariatas yra viešojo administravimo subjektas, tik dalis jo vykdomų funkcijų yra susiję su viešojo administravimo veikla, ir tik su šia veikla susiję ginčai yra priskirtini administraciniam teismams. Specialioji teisingumo kolegija konstatavo, jog „daiktų, kurie yra galimi tiriamo nusikaltimo objektai, procesinio įforminimo, jų laikymo bei saugojimo tvarkos nustatymas yra baudžiamojo proceso įstatymų reguliavimo dalykas, o policijos pareigūnų atitinkami veiksmai dėl minėtų daiktų vertintini kaip ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmai

(Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 19, 91-94 straipsniai)¹⁰⁸”, kurie nėra viešojo administravimo veikla, todėl ginčas teisingas bendrosios kompetencijos teismui. 2005 m. balandžio 18 d. nutartyje byloje *Lietuvos ir Vengrijos UAB „Vianrė“ v. Raseinių rajono policijos komisariatas* Specialioji teisėjų kolegija nurodė, jog „ieškovo prašoma iš atsakovo priteisti žalą, (ieškovo teigimu, jam padaryta atsakovo pareigūnų veiksmais, suklastotų dokumentų pagrindu apskaitant automobilį registre ir tokiu būdu sudarant sąlygas vogtą automobilį parduoti sąžiningam įgijėjui – ieškovui), pagal ieškinio turinį ir esmę, yra kildinama būtent iš atsakovo – kaip viešojo administravimo subjekto veiklos viešojo administravimo srityje. <...> Ginčas teisingas administraciniam teismui.“

Ypač nevienoda praktika bylose, kuriose ginčai kyla iš vadinamųjų viešųjų administracinių sutarčių. Nors administracinės sutarties samprata nėra šio darbo nagrinėjimo objektas, priskirtinumo klausimo sprendimo kontekste derėtų pažymėti, kad tai yra sutartys, kurių dalykas yra viešojo administravimo įgyvendinimas, tik pasirinkus ne valdymo akto, o sutarties formą. Tai, kad tokie sutarčiai tuo pat metu yra būdingas ir administracinis, ir civilinis pobūdis, ir sukelia painiavą sprendžiant dėl ginčų, kylančių iš administracinių sutarčių, priskirtinumo – pvz. 2000 m. lapkričio 7 d. nutartyje byloje *M. B. v. Vilniaus universitetas* teisingumo kolegija nevertino tarp dieninių studijų studento ir universiteto susiklosčiusių santykių prigimties, ir tiesiog konstatavo, kad „ginčas kilo iš sutartinių santykių, todėl nagrinėtinas bendrosios kompetencijos teisme“. Problema šiuo atveju ta, kad tai, jog santykiai yra sutartiniai, automatiškai nereiškia, kad jie yra civiliniai – šiuolaikinė teisės doktrina pripažįsta, kad administracinė sutartis yra sutartinių administracinių santykių pavyzdys¹⁰⁹. Ir, priešingai, 2001 m. gruodžio 27 d. nutartyje byloje *KTU v. P.S.* Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, kad doktorantūros studijų organizavimas pagal doktorantūros studijų sutartį teismo pripažintas viešojo administravimo įgaliojimų suteikimu pagal ABTĮ 2 straipsnio 10 punktą ir argumentuota, kad doktorantūros studijos reglamentuotos keletu norminių aktų, o tai reiškia, jog atliekama administravimo veikla.

Manytina, kad administracinė sutartis yra tik viešojo administravimo veiklos realizavimo viena iš formų, o formos pasirinkimas neturi įtakoti pačios veiklos pobūdžio, todėl iš viešųjų administracinių sutarčių kylantys ginčai turėtų būti priskirtini administracinių teismų kompetencijai.

¹⁰⁸ Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. birželio 22 d. nutartis byloje pagal *G. R. skundą valstybei, atstovaujamai Kauno rajono policijos komisariatui*.

¹⁰⁹ Šedbaras S. Administracinio proceso teisinio reglamentavimo problemos Lietuvoje. Vilnius, Justitia, 2006. P. 123.

Operatyvumo principas

Išskirtiniais atvejais (dažniausiai tada, kai vieno iš ginčo reikalavimų nagrinėjimas jau pradėtas kuriame nors iš administracinių ar bendrosios kompetencijos teismų) Specialioji teisėjų kolegija teisingumą nustato papildomai remdamasi operatyvumo principu. Pavyzdžiui, Specialioji teisėjų kolegija yra pažymėjusi, kad „sprendžiant bylos rūšinio teisingumo klausimą, svarbu atsižvelgti ir į Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą nuostatą dėl bylos išnagrinėjimo per įmanomai trumpiausią laiką. Tai yra, sprendžiant rūšinio teisingumo klausimą, svarbu įvertinti ir tai, ar formalus atskyrimas administracinio teisinio bei civilinio teisinio pobūdžio reikalavimų, ir jų perdavimas nagrinėti skirtingų kompetencijų teismams, nereikš, jog galutinio sprendimo priėmimas tarp šalių kilusio ginčo atveju labai užsitęs. Ypač tai aktualu bylose, susijusiose su viešojo intereso apsauga“¹¹⁰; „<...> pareiškėjas su atitinkamais reikalavimais į apylinkės teismą kreipėsi dar 2000-05-01, todėl bylos išnagrinėjimo operatyvumo ir visapusiškumo prasme tiksliau visų pareiškėjo reikalavimų patenkinimo klausimą nagrinėti viename teisme“¹¹¹; „Specialioji teisėjų kolegija, atsižvelgdama į kompleksinį keliamo ginčo pobūdį, į tai, kad minėtose ankstesnėse bylose pareikšti ieškovo reikalavimai išnagrinėti bendrosios kompetencijos teisme (tam tikros ankstesnėse bylose priimtais įsiteisėjusiais teismų sprendimais nustatytos aplinkybės galimai bus prejudiciniai faktai aptariamąjoje byloje), sprendžia, kad ir aptariamasis ginčas yra nagrinėtinas bendrosios kompetencijos teisme“¹¹².

Iš Specialiosios teisėjų kolegijos 1999 – 2008 m. praktikos analizės taip pat akivaizdu, jog, nepaisant to, kad yra vienintelis pozityviosios teisės normose įtvirtintas priskirtinumo nustatymo principas, absorbcijos principas nėra pagrindinis principas, pagal kurį nustatomas ginčo priskirtinumas. Specialioji teisėjų kolegija daugiausia remiasi teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas, pobūdžio kriterijumi, bei (esant keliems skirtingo pobūdžio reikalavimams) pagrindinio ginčo reikalavimo principu, o apie absorbcijos principą kalbama dažniausiai tik tiek, kiek būtina pagrįsti jo taikymo išimtis. Pati kolegija yra pabrėžusi, kad pagrindinio teisinio reikalavimo principas, priklausomai nuo konkreto ginčo aplinkybių, gali turėti viršenybę absorbcijos principo atžvilgiu – pavyzdžiui, 2008 m. vasario 15 d. nutartyje byloje *K.B. v. Šiaulių apskrities viršininko administracija ir kt.* Specialioji teisėjų kolegija pabrėžė, kad „šio ginčo atveju, kai ginče dominuoja administracinio teisinio pobūdžio santykis, CPK 26 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta taisyklė (vadinamoji „absorbcijos taisyklė“) netaikytina“.

¹¹⁰ Specialiosios teisingumo kolegijos 2008 m. birželio 25 d. nutartis byloje *Klaipėdos miesto apylinkės vyriausiasis prokuroras v. Neringos savivaldybės taryba ir kt.*

¹¹¹ Specialiosios teisingumo kolegijos 2004 m. gegužės 26 d. nutartis byloje *Lietuvos lenkų sąjunga v. R.M., UAB „Nasza gazeta“ ir kt.*

¹¹² Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 28 d. nutartis byloje *V.J. v. Kauno teritorinė muitinė ir kt.*

3. Sritis, kuriose kyla daugiausia ginčų dėl priskirtinumo

3.1. Specialiosios teisėjų kolegijos praktika dėl ginčų statybos teisės srityje priskirtinumo

Atsižvelgiant į tai, kad statybos teisė laikytina kompleksine teisės šaka, statybos teisės normoms priskirtinos tiek viešosios, tiek privatinės teisės normos, šioje teisės srityje teismams kyla ypač daug neaiškumų nustatant ginčų priskirtinumą. Specialioji teisėjų kolegija tokius ginčus sprendžia atsižvelgdama į tai, ar jie susiję su tais statybos teisiniais santykiais, kuriuos reguliuoja viešosios teisės normos, ar privatinės teisės normų reguliuojamais statybos teisiniais santykiais. Tokiu būdu ginčai dėl statybos leidimo panaikinimo ar detaliųjų planų patvirtinimo yra teisingi administraciniams teismams¹¹³, tuo tarpu ginčai dėl savavališkos statybos padarinių šalinimo¹¹⁴, įskaitant ir ginčus, kuriuose keliamas reikalavimas dėl apskrities viršininko įsakymo, kuriuo asmuo įpareigojamas nugriauti savavališką statinį, pripažinimo negaliojančiu¹¹⁵, yra teisingi bendrosios kompetencijos teismams (neteisėtos statybos civilinės teisinės pasekmės yra civilinės teisės reglamentavimo dalykas (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.103 str. 3 d. 2 p. yra reglamentuotas statinio nugriovimas, kaip viena iš neteisėtos statybos pasekmių). Tais atvejais, kai byloje keliami keli reikalavimai, kurių dalis yra susiję su tais statybos teisiniais santykiais, kuriuos reguliuoja viešosios teisės normos, o kita dalis – su privatinės teisės normų reguliuojamais statybos teisiniais santykiais (pvz., pareiškiamas ieškinyms dėl statybos leidimo panaikinimo ir savavališkos statybos teisinių padarinių šalinimo), Specialioji teisėjų kolegija priskirtinumą nustato atitinkamai remdamasi pagrindinio ginčo teisinio reikalavimo principu¹¹⁶, arba atsižvelgdama į tai, kad vieno iš ginčo reikalavimų išsprendimas turės tiesioginę įtaką kito (kitų) ginčo reikalavimų išsprendimui (pagrindinio ginčo

¹¹³ Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 2 d. nutartis byloje *D.G. v. Vilniaus apskrities viršininko administracija ir kt.*; Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 5 d. nutartis byloje *AB „Krašto projektai“ v. Vilniaus m. savivaldybės taryba ir kt.*

¹¹⁴ Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 3 d. nutartis byloje *D.S. v. Vilniaus apskrities viršininko administracijos Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros departamentas ir kt.*; Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 20 d. nutartis byloje *N.M. v. Utenos apskrities viršininkas*; Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 6 d. nutartis byloje *Kauno apskrities viršininko administracija v. UAB „Baileksas“ ir kt.*

¹¹⁵ Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 20 d. nutartis byloje *N.M. v. Utenos apskrities viršininkas*; Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 17 d. nutartis byloje *A.K. v. Alytaus apskrities viršininko administracija ir kt.*

¹¹⁶ Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 28 d. nutartis byloje *V.J. ir V.J. v. „Alsva projektų valdymas“, Vilniaus m. savivaldybės administracija ir kt.*

teisinio reikalavimo principo vienas iš aspektų)¹¹⁷ (rezultatas taikant abu šiuos principus iš esmės būna toks pats), ir tik retais atvejais speciali teisėjų kolegija remiasi absorbcijos principu¹¹⁸.

Atkreiptinas dėmesys, kad tiek statybos leidimas, tiek detalusis planas yra individualaus pobūdžio teisės aktai (jiems būdingi visi individualaus teisės akto požymiai - jie yra skirti vienam, apibrėžtam teisiniam santykiui, nėra orientuoti į ateitį (skirti vienkartiniam taikymui), juose nustatomos taisyklės, skirtos individualiais požymiais apibūdintai subjektų grupei). Vadinas, reikalavimai dėl detaliųjų planų ir statybos leidimų išdavimo teisėtumo, jei šalia šių reikalavimų dar keliami civilinio teisinio pobūdžio reikalavimai, formaliai patenka į CPK 26 straipsnio 2 dalies reguliavimo sritį – kitaip tariant, jų atžvilgiu formaliai turėtų būti taikomas absorbcijos principas („bendrosios kompetencijos teismų kompetencija, kaip platesnė pagal savo pobūdį, turi apimti tuos atvejus, kai ginčas nėra grynai administracinio pobūdžio“)¹¹⁹. Tačiau Specialiosios teisėjų kolegijos praktika bylų dėl statybos leidimų bei detaliųjų planų srityje, kai šalia reikalavimo patikrinti šių individualaus pobūdžio teisės aktų teisėtumą keliami taip pat ir civilinio teisinio pobūdžio reikalavimai, kas daro šiuos ginčus „ne grynai administracinio pobūdžio ginčais“ (pastarieji pagal bendrąją taisyklę administraciniuose teismuose nenagrinėjami) leidžia daryti išvadą, kad šiose bylose dominuoja ne absorbcijos, o pagrindinio ginčo reikalavimo principas, ir pastarasis šios kategorijos bylose turi viršenybę absorbcijos principo atžvilgiu. Pavyzdžiui, 2008 m. vasario 8 d. nutartyje civ. byloje *V.J. ir V.J. v. „Alsva projektų valdymas“*, *Vilniaus m. savivaldybės administracija ir kt.*, kurioje buvo keliamas reikalavimas dėl įpareigojimo nugriauti savavališkai pastatytus statinius ir (priešiniame ieškinyje) reikalavimas įpareigoti išduoti statybos leidimą, Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, kad „atsakovo reikalavimas įpareigoti išduoti statybos leidimą yra tiesiogiai susijęs su ieškovo reikalavimu nugriauti savavališkus statinius, ir šio reikalavimo išsprendimas yra tiesiogiai sąlygotas to, kaip teismas spręs atsakovo reikalavimą, t.y. ieškovo civilinio teisinio pobūdžio reikalavimas yra tiesiogiai priklausantis nuo atsakovo reikalavimo išsprendimo. Taigi pagrindinis (dominuojantis) teisinis santykis šiame ginče yra susijęs su viešojo administravimo subjekto veiksmų vertinimu, kurių teisėtumo nustatymo tvarką reglamentuoja viešosios teisės normos. <...> Ginčas teisingas administraciniam teismui“¹²⁰. 2007 m. vasario 2 d. nutartyje

¹¹⁷ Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 31 d. nutartis byloje *Panevėžio apygardos prokuratūros vyriausiasis prokuroras v. Rokiškio rajono savivaldybė ir kt.*; 2008 m. vasario 27 d. nutartis byloje *Klaipėdos apylinkės vyriausiasis prokuroras v. Neringos savivaldybė, UAB „Robala“ ir kt.*

¹¹⁸ Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 25 d. nutartis byloje *A.M. v. Palangos miesto savivaldybė, UAB „Pakruojo parketas“ ir kt.*

¹¹⁹ Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. liepos 7 d. nutartis byloje *J. Š. ir kt. v. Č.S. ir kt.*; 2004 m. birželio 9 d. nutartis byloje *Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pavaduotoja v. Vilniaus apskrities viršininko administracija ir kt.*; Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 7 d. nutartis byloje *M.F. v. VĮ Registrų centras Kauno filialas; kt.*

¹²⁰ Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 28 d. nutartis byloje *V.J. ir V.J. v. „Alsva projektų valdymas“*, *Vilniaus m. savivaldybės administracija ir kt.*

byloje *D.G. v. Vilniaus apskrities viršininko administracija* Specialioji teisėjų kolegija padarė dar kategoriškesnę išvadą, konstatuodama, jog ginčiuose, susijusiuose su statybos teisiniais santykiais, atitinkamo statybos leidimo klausimas yra pagrindinis (arba vienas iš pagrindinių), nuo kurio išsprendimo pilnai arba iš dalies priklauso ir kitų susijusių reikalavimų (jeigu tokie yra pareikšti) išsprendimas, atitinkamai ginčas, kuriame bent vienas iš keliamų reikalavimų yra susijęs su statybos leidimo ginčijimu, praktiškai visais atvejais bus teisingas administraciniam teismui. Tai dar kartą patvirtina, kad CPK 26 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto absorbcijos principo savarankiškas taikymas yra veikiau išimtis, nei taisyklė. Absorbcijos principas yra tik papildomas argumentas Specialiosios teisėjų kolegijos nuomonei dėl bylos priskirtinumo bendrosios kompetencijos teismui tais atvejais, kai šiam teismui ginčas yra teisingas remiantis pagrindinio ginčo reikalavimo principu. Negana to, šiuo atveju ribojimai absorbcijos principo taikymui taip pat nustatyti pozityviojoje teisėje: Lietuvos Respublikos statybos įstatymo¹²¹ 23 straipsnio 9 dalis nustato, kad sprendimas išduoti (neišduoti) statybos leidimą yra skundžiamas ABTĮ nustatyta tvarka. Nepaisant to, kad ši norma reglamentuoja tik situaciją, kai sprendimą skundžia tik pats statytojas (užsakovas), tokiu reguliavimu nubrėžiamos tam tikros gairės priskirtinumo klausimo sprendimui.

Pažymėtina, kad praktika statybos teisės srityje laikytina pakankamai pastovia ir nuoseklia (nors teismai dėl ginčų šioje srityje priskirtinumo į Specialiąją kolegiją kreipiasi pakankamai dažnai), o šio pobūdžio ginčai yra išimtis iš taisyklės, kad administraciniuose teismuose nagrinėjami tik „grynai“ administracinio pobūdžio ginčai, taip pat išimtis iš Specialiosios teisėjų kolegijos praktikoje suformuluotos taisyklės, kad „bendrosios kompetencijos teisme nagrinėjamos bylos, kuriose bent vienas iš pareikštų reikalavimų kyla iš civilinių teisinių santykių“¹²².

¹²¹ Lietuvos Respublikos statybos įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 32-788.

¹²² Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 28 d. nutartis byloje *Anykščių rajono pirminės sveikatos priežiūros centras v. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyrius ir kt.*

3.2. *Specialiosios teisėjų kolegijos praktika dėl ginčų nuosavybės teisės srityje priskirtinumo*

Nuosavybės teisiniai santykiai yra viena iš pagrindinių civilinės teisės reguliuojamų sričių, ir, manytina, būtent tai įtakoja pakankamai kategorišką Specialiosios teisėjų kolegijos praktiką šių ginčų priskirtinumo klausimu. Tačiau su nuosavybės teisiniais santykiais susijusius santykius, nors ir žymiai mažesne apimtimi, reguliuoja ne tik privatinės, bet ir viešosios teisės normos (pvz. nuosavybės teisių išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo teisiniai santykiai). Įgyjant ar ginant pažeistą nuosavybės teisę neretai būtina atlikti eilę administracinių procedūrų – pvz., siekiant apginti ginčijamą nuosavybės teisę į žemės sklypą, gali būti būtinas atitinkamos savivaldybės administracijos sprendimas dėl žemės sklypo ribų ir ploto nustatymo; siekiant išreikalauti savo nuosavybę iš kito asmens neteisėto valdymo gali būti būtina ginčyti kito asmens vardu atliktą nuosavybės teisės objekto teisinę registraciją; siekiant apsaugoti savo nuosavybę nuo galimai nepagrįsto jos paėmimo visuomenės poreikiams gali būti būtina panaikinti atitinkamos savivaldybės tarybos sprendimą, kuriuo nuspręsta pradėti asmeniui priklausančio žemės sklypo (ar kito nuosavybės teisės objekto) paėmimo visuomenės poreikiams procedūrą ir kt. Tačiau visais šiais atvejais asmens tikslas yra ne atitinkamų viešojo administravimo subjektų priimtų aktų panaikinimas *per se*, bet siekis apginti savo, kaip savininko teises, arba įgyti nuosavybės teisę. Visais aukščiau įvardytais atvejais reikalavimai, kuriuos ieškovas turėtų formuluoti ieškiniame pareiškime, yra ne savitikslis, o tik būdas apginti pažeistą ar ginčijamą savo nuosavybės teisę, pasinaudoti kuriuo asmenį įpareigoja įstatymas. Dėl to šios kategorijos bylose vienareikšmiškai dominuoja priskirtinumas bendrosios kompetencijos teismams, o administracinių teismų kompetencijai tokie ginčai priskirtini tik tais atvejais, kai ginčas dėl teisės viešojo administravimo srityje sudaro ir teisinio santykio, iš kurio kilo ginčas, esmę. Pavyzdžiui, 2007 m. kovo 9 d. nutartyje byloje *Alytaus rajono apylinkės vyriausiasis prokuroras v. Alytaus aeroklubas ir kt.* teisingumo kolegija konstatavo, kad nepaisant to, kad ieškovas, siekdamas apginti savo nuosavybės teisę, ginčijo nekilnojamojo turto teisinę registraciją nuosavybės teise kito asmens vardu, t.y. nepaisant to, kad ieškovo reikalavimas buvo suformuluotas kvestionuojant nekilnojamojo turto registratoriaus veiklą, vykdant Nekilnojamojo turto registro tvarkytojo įstatymo jam pavestas funkcijas (t.y. kvestionuojant viešojo administravimo atliekamą viešojo administravimo veiklą), ginčas teisingas bendrosios kompetencijos teismui, nes kyla iš nuosavybės teisinių santykių, t.y. iš civilinių teisinių santykių.

Specialiosios teisėjų kolegijos praktika šios kategorijos bylose labai akivaizdžiai parodo, kad didžiausia reikšmę nustatant bylų priskirtinumą turi ne ieškovo reikalavimo pobūdis, bet teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas, pobūdis – pvz., 2005 m. vasario 18 d. nutartyje byloje *977-oji daugiabučio namo savininkų bendrija v. VĮ Registrų centras Vilniaus filialas ir kt.* Specialioji

teisėjų kolegija konstatavo, kad „pareiškėjas 977-oji daugiabučio namo savininkų bendrija, skųsdamas Nekilnojamojo turto registro tvarkytojo veiksmus, iš esmės gina kitų <...> bendrasavininkų interesus, kurie galėjo būti pažeisti neteisėtai atidalijant dalį šio namo bendrojo naudojimo patalpų (ginčas kilęs dėl pastogės patalpų priklausomybės) (CK 4.80, 4.98 straipsniai)“. 2008 m. sausio 22 d. nutartyje byloje *R.A.P. v. Kauno miesto savivaldybė ir kt.* pažymėta, jog „ieškovė, prašydama panaikinti Kauno miesto savivaldybės valdybos sprendimus ir leisti išsipirkti iš valstybės jai, kaip namų valdos ir žemės sklypo bendraturtei, tenkančią <...> valstybinės žemės sklypo dalį, iš esmės siekia apginti savo pažeistas teises <...>“. 2008 m. birželio 27 d. nutartyje byloje *UAB „Lietgalis“ v. Klaipėdos apskrities viršininkas*, 2008 m. birželio 25 d. nutartyje byloje *S.V.J. v. Alytaus apskrities viršininko administracija ir kt.* speciali teisėjų kolegija pažymėjo, kad „nuomos teisiniai santykiai, nepriklausomai nuo nuomos subjektų teisinio statuso bei to, jog nuomos sutarties dalyku yra atitinkami valstybinės žemės sklypai, yra reguliuojami privatinės, bet ne viešosios teisės normomis“.

Kitaip tariant, šios kategorijos bylose ypač akivaizdu, kad sprendžiant dėl priskirtinumo didžiausią reikšmę turi ne reikalavimų formuluotės, o santykių, iš kurių jie kyla ir teisių, kurias šiais reikalavimais siekiama apginti, esmė. Taip pat, siekiant pagrįsti ginčų, kurių tikroji esmė – nuosavybės teisiniai santykiai, priskirtinumą bendrosios kompetencijos teismams, vėlgi reikėtų prisiminti Specialiosios teisėjų kolegijos praktikoje suformuluotą taisyklę, jog administraciniams teismams priskirtini tik „grynai“ administracinio pobūdžio ginčai.

Kartu būtina pastebėti, kad šios rūšies ginčiuose pasitaiko ir priešingos Specialiosios teisėjų kolegijos praktikos (nors tai yra veikiau išimtis nei taisyklė), kai suabsoliutinamas paties reikalavimo pobūdis, o į santykių, iš kurių kilo ginčas esmę nesigilinama. Štai, pavyzdžiui, 2005 m. lapkričio 17 d. nutartyje, priimtoje byloje *V.Š., S.Š ir Ž.A. v. VĮ Registrų centras Panevėžio filialas*, Specialioji teisėjų kolegija neatsižvelgė į tai, kad, nepaisant to, jog reikalavimas buvo formuluojamas kaip „įpareigoti VĮ Registrų centras Panevėžio filialas išregistruoti pastatą ir daiktines teises į jį“, tikroji ginčo esmė buvo siekis paneigti kito asmens nuosavybės teisę į atitinkamą nekilnojamąjį turtą, tokiu būdu patvirtinant ginčijamą savo teisę, ir priskyrė ginčą administracinių teismų kompetencijai. 2005 m. rugsėjo 5 d. nutartyje byloje *Ž.S. ir T.S. v. VĮ „Registrų centras“* teisingumo kolegija taip pat neatsižvelgė į tai, kad reikalavimas įpareigoti VĮ „Registrų centras“ įregistruoti pareiškėjų nuosavybės teisę į atitinkamus nekilnojamojo turto objektus taip pat nebuvo savitikslis, o būdas „patvirtinti“ joms priklausančią teisę, idant ji galėtų būti panaudota prieš trečiuosius asmenis ginčo atveju bei nevisiškai pagrįstai priskyrė ginčą administracinio teismo kompetencijai.

Ir, priešingai, pasitaiko ir ginčų, kurie iš tiesų iš dalies susiję su nuosavybės teisiniais santykiais, tačiau pagrįstai priskirtini administracinių teismų kompetencijai. Štai, pavyzdžiui,

2005 m. liepos 7 d. nutartyje, priimtoje byloje *R.T. v. VĮ „Registru centras“* asmens reikalavimas dėl VĮ „Registru centras“ sprendimų panaikinimo pagrindai priskirtas administracinio teismo kompetencijai, kadangi iš faktinių bylos aplinkybių buvo matyti, jog klausimas dėl pačios asmens turimos nuosavybės teisės pagrįstumo nebus keliamas (byloje esančiais įrodymais vienareikšmiškai patvirtinta, kad asmuo nuosavybės teisę įgijo 1992 m. privatizavimo būdu), šios bylos esmę sudarys tik patikrinimas, ar pareiškėjo registratoriui pateiktų dokumentų Nekilnojamojo turto registro įstatymo aspektu pakako jo nuosavybės teisei į atitinkamą patalpą įregistruoti. 2005 m. vasario 14 d. Specialiosios teisėjų kolegijos nutartyje byloje *J.K. v. VĮ „Registru centras“*, kurioje buvo keliamas reikalavimas dėl statinio teisinės registracijos panaikinimo, taip pat konstatuota, kad byla teisinga administraciniam teismui, kadangi „J.K. neginčija nuosavybės teisių į statinius <...> įgijimo, ji prašo tik panaikinti statinių teisinę registraciją [jos tėvo vardu] nekilnojamojo turto registre tuo pagrindu, kad aikštelė su tvora yra laikini, susidėvėję statiniai (2002-07-12 Vyriausybės nutarimu Nr.1129 patvirtintų „Nekilnojamojo turto registro nuostatų“ 27.5 punktas). Statinio teisinės registracijos panaikinimo klausimas spręstinas išnagrinėjant nekilnojamojo turto registratoriaus, kaip viešojo administravimo subjekto, veiksmų teisėtumo bei pagrįstumo klausimą“ – kitaip tariant, šiuo atveju ginčas kilo ne dėl nuosavybės teisės, o dėl atitinkamo viešojo administravimo subjekto veiksmų. Tokie ginčai neabejotinai nagrinėjami administraciniuose teismuose (ABTĮ 15 str. 1 d.).

Apibendrinant būtina pastebėti, kad nuosavybės teisinių santykių sritis yra viena iš nenuosekliausių, problematiškiausių Specialiosios teisėjų kolegijos praktikos sričių. Manytina, kad aiškiai civilinė tokių ginčų prigimtis turėtų lemti šios rūšies ginčų visuotinį priskyrimą bendrosios kompetencijos teismui.

3.3. *Specialiosios teisėjų kolegijos praktika dėl ginčų nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo srityje priskirtinumo*

Šios kategorijos bylose, priešingai nei aukščiau aptartose bylose dėl nuosavybės teisės įgyvendinimo ir gynimo, prioritetas neabejotinai skiriamas priskirtinumui administraciniams teismams. Teismų praktika patvirtina, kad ne visi turtiniai santykiai ar su šiais susiję teisiniai santykiai yra civiliniai santykiai. Pavyzdžiui, Specialioji teisėjų kolegija savo nutartyse ne kartą yra nurodžiusi, kad valstybės ir jos institucijų veikla, susijusi su nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimu ir nacionalizuoto turto grąžinimu, yra priskirtina prie viešojo administravimo (ABTĮ 2 str. 1 d.).

Priešingai nei sprendžiant ginčus dėl nuosavybės teisės įgyvendinimo ir gynimo, pabrėžiama, jog „vien ta aplinkybė, kad kilęs ginčas susijęs su ieškovės kaip žemės savininkės interesu, nepaverčia šioje byloje susiklosčiusių teisinių santykių civiliniais, nes su nuosavybės teise susijusius santykius reguliuoja ne tik privatinės, bet ir viešosios teisės normos <...>“¹²³. Išlikusio nekilnojamojo turto grąžinimas vykdomas ne pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso, o pagal specialiuose įstatymuose ir kituose viešosios teisės aktuose nustatytas taisykles – t.y. teisiniai santykiai dėl nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo yra viešosios teisės normų reglamentuojami su nuosavybės teise susiję santykiai. Atitinkamų valstybės, savivaldybių ir jų institucijų veikla, susijusi su nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimu ir nacionalizuoto turto grąžinimu yra viešojo administravimo sritis (ABTĮ 2 str. 1 d.). Atitinkamai, bendroji taisyklė yra ta, kad tokie ginčai nagrinėtini administraciniuose teismuose. Kita vertus, šio pobūdžio ginčams būdinga tai, kad bylose dažniausiai yra keliami keli tarpusavyje susiję reikalavimai (pvz. reikalavimai dėl termino pateikti nuosavybės teises patvirtinančius dokumentus atnaujinimo ar juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo, dėl viešojo administravimo institucijų įpareigojimo atlikti jų kompetencijai priskiriamus veiksmus ir pan.). Tokias atvejais, atsižvelgiant į keliamų reikalavimų tarpusavio santykį, reikšmingumą ir (ne)priklausomumą, sprendimai Specialiosios teisingumo kolegijos praktikoje gali būti suskirstyti į kelias grupes:

a) ginčas pripažįstamas teisingu administraciniam teismui.

Šios kategorijos bylos administraciniams teismams priskiriamos, kai ginčo objektas ir keliami reikalavimai nėra susiję su civiliniais teisiniais santykiais, šių santykių modifikavimu¹²⁴, taip pat bylos, kuriose civilinio teisinio pobūdžio reikalavimo teisinis likimas yra sąlygotas to,

¹²³ Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. gegužės 29 d. nutartis byloje *V.Z. v. Kauno apskrities virštininko administracija*, M.Z.

¹²⁴ Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 23 d. nutartis byloje *M.L. v. Vilniaus apskrities virštininko administracija ir kt.*

kaip teismas spęs dėl administracinio teisinio pobūdžio reikalavimo¹²⁵. Taigi, ir šios kategorijos bylose susiduriame su absorbcijos principo taikymo išimtimis. Nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo procese primami apskrities viršininko ir savivaldos institucijų sprendimai yra laikomi individualiais teisės aktais, ginčai dėl kurių teisėtumo, vadovaujantis ABTĮ 15 straipsnio 1 dalies 2 punktu, nagrinėtini administraciniame teisme¹²⁶.

b) ginčas pripažįstamas teisingu bendrosios kompetencijos teismui.

Nuosavybės teisių atkūrimo į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo ginčai bendrosios kompetencijos teismams priskirtini paprastai tik tada, kai juose reiškiami civilinio teisinio pobūdžio reikalavimai gali esmingai įtakoti kitų (administracinio teisinio pobūdžio) reikalavimų sprendimą, taip pat ginčai, kuriuose keliamas reikalavimas dėl civilinio teisinio pobūdžio pasekmių taikymo. 2006 m. gruodžio 18 d. nutartyje byloje *Nacionalinė žemės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos v. Alytaus apskrities viršininko administracija ir kt.* Specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, jog „nors nei paveldėjimas, nei žemės sklypo perleidimas trečiajam asmeniui šiuo metu byloje nėra ginčijami, tačiau nurodytosios aplinkybės byloja, kaip ieškovo keliamas ginčas yra susijęs ir su civiliniais teisiniais santykiais; šio ginčo išsprendimas galimai lems ir šių susiklosčiusių civilinių teisinių santykių koregavimą. <...> Ginčas nagrinėtinas bendrosios kompetencijos teisme“. 2004 m. gruodžio 1 d. nutartyje byloje *R.I.U. v. Kauno apskrities viršininko administracija ir kt.* Specialioji teisėjų kolegija nurodė: „ieškovo Klaipėdos apygardos vyriausiojo prokuroro ieškinio reikalavimai pripažinti negaliojančiais Klaipėdos apskrities viršininkės sprendimą ir įsakymo dalį dėl nuosavybės teisių atkūrimo yra administracinio teisinio pobūdžio ir priskirtini administraciniam teismui (ABTĮ 1 str. 1 d.; 2 str. 1 d., 16 d.; 15 str. 1 d. 1 p.). Ieškinio reikalavimas taikyti restituciją ir priteisti pinigų sumą yra civilinio teisinio pobūdžio ir priskirtinas bendrosios kompetencijos teismui (CK 6.145-6.153 str.; CPK 1 str. 1 d.; 22 str. 1 d.). <...> Byla teisinga bendrosios kompetencijos teismui“. 2007 m. lapkričio 14 d. nutartyje byloje *Klaipėdos apygardos vyriausiasis prokuroras v. Klaipėdos apskrities viršininko administracija ir kt.* Specialioji teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, jog „kuomet yra ginčijami atitinkami viešojo administravimo subjekto aktai dėl nuosavybės teisių atkūrimo, o ginčo objektas (žemė, miškas, pan.), į kurį nepagrįstai atkurta nuosavybės teisė, yra perleistas, netgi kuomet neprašoma paties perleidimo sandorio pripažinti negaliojančiu, bet prašoma priteisti atitinkamą piniginę sumą (taikyti restituciją, sumokant ekvivalentą pinigais), toks ginčas nagrinėtinas bendrosios kompetencijos teisme“. Pabrėžtina, jog pirkimo-pardavimo ir nuomos teisiniai santykiai, nepriklausomai nuo nuomos ar pirkimo-pardavimo subjektų statuso

¹²⁵ Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 17 d. nutartis byloje *UAB „JKG Statyba“ v. Vilniaus apskrities viršininko administracija ir kt.*

¹²⁶ Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 20 d. nutartis byloje *I.Ž. ir R.A. v. Palangos miesto savivaldybės administracija ir kt.*

bei to, jog sutarties dalyku yra atitinkami valstybinės žemės sklypai, yra reguliuojami privatinės, bet ne viešosios teisės normomis¹²⁷.

Iš šio specialios teisėjų kolegijos išaiškinimo nėra aišku, kokiam teismui būtų priskirtas ginčas, kurio objektas yra perleistas, tačiau į teismą besikreipiantis asmuo neprašo nei taikyti restitucijos, nei priteisti atitinkamą pinigų sumą (iš viso nekelia jokių klausimų, susijusių su turto perleidimo sandoriais). Manytume, kad tokiu atveju Specialioji teisėjų kolegija įvardytą ginčą kaip neišvengiamai susijusį su tolesniais civiliniais ginčais, ir priskirtų jį bendrosios kompetencijos teismų kompetencijai.

c) reikalavimai išskiriami, ir dalis jų pripažįstama teisingais bendrosios kompetencijos teismui, kita dalis – administraciniam teismui.

Tai ypač būdinga byloms, kuriose keliama reikalavimai atnaujinti tiek terminą pateikti prašymui atkurti nuosavybės teises (Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 10 str. 1 d.), tiek terminą pateikti dokumentus, patvirtinančius nuosavybės teises (Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 10 str. 4 d.). Pirmasis reikalavimas tokiu atveju yra teisingas administraciniam teismui, o antrasis – bendrosios kompetencijos teismui¹²⁸. Specialioji teisėjų kolegija nuosekliai laikosi praktikos, kad aukščiau minėti reikalavimai negali būti sujungiami ir nagrinėjami vienos kompetencijos teisme, kadangi šių terminų paskirtis yra visiškai skirtinga. Specialioji teisėjų kolegija 2008 m. balandžio 25 d. nutartyje *byloje pagal pareiškėjos A.Č. pareiškimą dėl juridinio fakto nustatymo ir įstatymų nustatyto termino atnaujinimo* pažymėjo, jog „Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme 10 straipsnio 1 bei 4 dalyse įtvirtintų terminų atnaujinimas yra sudėtinė nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo proceso stadija; prašymai dėl tokių terminų atnaujinimo nagrinėtini administraciniame teisme. <...> Minėtų įstatyme tvirtintų terminų prigimtis nėra vienoda. Įstatymo 10 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto termino atnaujinimas yra susijęs su tuo, ar asmuo apskritai turi teisę pretenduoti į nuosavybės teisių atkūrimą. Jeigu minėtas terminas neatnaujinamas, asmuo nėra pretendentu, t.y. kitų klausimų, susijusių su nuosavybės teisių atkūrimu (tame tarpe, 10 str. 4 d. nustatyto termino atnaujinimas ir juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymas nuosavybės teisių atkūrimo tikslu) nėra galimas, nes

¹²⁷ Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 22 d. nutartis byloje *I.M. v. Kauno miesto savivaldybė, Kauno apskrities viršinininko administracija, UAB „Gembė“*; Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 3 d. nutartis byloje *K.A.V. ir kt. v. Kauno apskrities viršinininko administracija, Lietuvos žemės ūkio universitetas*; Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. gegužės 20 d. nutartis byloje *L.Č. v. Kauno apskrities viršinininko administracija, Lietuvos veterinarijos akademija, Lietuvos Respublikos ginklų fondas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės*; kt.

¹²⁸ Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 27 d. nutartis byloje *pagal B.S. pareiškimą, suinteresuoti asmenys Kauno apskrities viršinininko administracija, V.K., P.K. ir kt.*; Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 13 d. nutartis byloje *pagal pareiškėjos I.O.V. pareiškimą, suinteresuoti asmenys Kauno apskrities viršinininko administracija ir kt.*

nesukels teisinių pasekmių. Tik išsprendus klausimą (administracinės teisenos tvarka) dėl minėto termino atnaujinimo, ir atitinkamai viešojo administravimo institucijai nurodžius apie nuosavybės teises ir (arba) giminystės ryšį su savininku patvirtinančių dokumentų nepakankamumą, asmuo gali kreiptis į teismą dėl 10 straipsnio 4 dalyje nustatyto termino atnaujinimo bei atitinkamo juridinę reikšmę turinčio fakto (faktų) nustatymo. Minėti reikalavimai (dėl 10 str. 4 d. įtvirtinto termino atnaujinimo bei juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo) tokiu atveju gali būti nagrinėjami kartu bendrosios kompetencijos teisme. <...> Tačiau klausimas dėl Lietuvos Respublikos piliečių teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalyje nustatyto termino atnaujinimo, su kitais reikalavimais (dėl 10 str. 4 d. įtvirtinto termino atnaujinimo bei juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo) negali būti sujungiamas, ir bendrosios kompetencijos teisme negali būti nagrinėjamas“.

Apibendrinant galima pastebėti, kad nors ginčai dėl nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo srityje priskirtinumo nuo pat specialios teisėjų kolegijos įsteigimo buvo viena iš problemiškesnių jos praktikos sričių, šiandien jau galima teigti, kad šios kategorijos bylose yra susiformavusios tam tikros priskirtinumą lemiančios principinės gairės, o prioritetą neabejotinai teikiamas priskirtinumui administraciniams teismams.

3.4. Specialiosios teisėjų kolegijos praktika dėl tarnybinių ginčų priskirtinumo

Ginčo priskirtinumas administracinio teismo kompetencijai pagal ABTĮ 15 straipsnio 1 dalies 5 punktą, taigi ir ginčo vertinimas kaip tarnybinio ginčo (ABTĮ 2 str. 19 d.), yra siejamas su asmens, inicijuojančio ginčą, teisiniu statusu ir paties ginčo pobūdžiu. Kaip matyti iš pateiktos tarnybinių ginčų sąvokos, tam, kad asmens ginčas su administracija būtų kvalifikuotas tarnybiniu ginču, būtina trijų požymių visuma:

a) asmuo turi būti valstybės tarnautoju ir jam turi būti taikomas Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. Neretai klaidingai manoma, kad kiekvienas viešojo administravimo institucijoje dirbantis asmuo yra laikomas valstybės tarnautoju. Viešojo administravimo institucijose dirba ne tik valstybės tarnautojai, bet ir darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis ir gaunantys darbo užmokestį iš valstybės ir savivaldybių biudžetų ir valstybės pinigų fondų. Tokie asmenys negali būti tarnybinių ginčų subjektais. Darbuotojų ginčai su administracija yra teisingi bendrosios kompetencijos teismams (kaip ginčai, kylantys iš darbo teisinių santykių)¹²⁹. Ginčai dėl administracijos sprendimų, kuriais valstybės tarnautojai yra atleidžiami iš pareigų, priskirtini administracinių teismų kompetencijai¹³⁰.

b) asmuo turi turėti viešojo administravimo įgaliojimus, t.y. turi turėti įgaliojimus jam nepavaldžių subjektų atžvilgiu. Ar asmuo turi viešojo administravimo įgaliojimus, turi būti vertinama pagal konkretų teisės aktą, taikomą konkrečiam juridiniam asmeniui (su kurio administracija kyla ginčas) – pvz. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas, Vidaus tarnybos statutas, kt. Pavyzdžiui, Specialioji teisėjų kolegija yra išaiškinusi, kad viešojo administravimo įgaliojimai nėra suteikti mokyklos vadovui (direktoriui)¹³¹, viešąsias paslaugas teikiančios įstaigos vadovei¹³²; tuo tarpu, pavyzdžiui, Vyriausybės atstovui apskrityje¹³³, policijos pareigūnui¹³⁴ ir kitiems statutiniams valstybės tarnautojams tokie įgaliojimai yra suteikti.

c) pats ginčas turi būti kvalifikuojamas kaip tarnybinis ginčas. Tarnybiniais ginčais laikomi valstybės tarnautojų, turinčių viešojo administravimo įgaliojimus, ginčai su administracija, susiję

¹²⁹ Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 9 d. nutartis byloje *Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija v. R.P.*; Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 11 d. nutartis byloje *S.S. v. Kauno apskrities viršininko administracija*.

¹³⁰ Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 31 d. nutartis byloje *A..J.G., G.J., V.J. ir kt. v. Lietuvos Respublikos Vyriausybė*.

¹³¹ Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. liepos 8 d. nutartis byloje *S.S. v. Palangos miesto savivaldybės taryba*; Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. liepos 7 d. nutartis byloje *Kaišiadorių rajono policijos komisariatas v. A.K.*

¹³² Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 25 d. nutartis byloje *V.V. v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija*.

¹³³ Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 31 d. nutartis byloje *A.J.G., G.J., V.J., Z.P.K. ir J.V. v. Lietuvos Respublikos Vyriausybė*.

¹³⁴ Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 22 d. nutartis byloje *A.J. v. Lietuvos valstybė, atstovaujama Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos*.

su tarnautojo statuso įgijimu, pasikeitimu ar praradimu ir drausminio poveikio priemonių taikymu. Valstybės tarnybos teisinius santykius reglamentuoja Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas.

Tarnybiniais ginčais Specialiosios teisėjų kolegijos praktikoje pripažįstami valstybės tarnautojų ginčai dėl gražinimo į darbą, ginčai dėl išaitinės kompensacijos priteisimo¹³⁵, drausminės nuobaudos panaikinimo¹³⁶, taip pat ginčai dėl valstybės tarnautojams neišmokėtos darbo užmokesčio už tarnybinių funkcijų atlikimą dalies priteisimo, neatsižvelgiant į tai, kad bylos nagrinėjimo metu miršta pradinis pareiškėjas (valstybės tarnautojas) ir vietoj jo į procesą įstoja jo turto paveldėtojas (paveldėtojai) (administracinio pobūdžio ginčas tokiu atveju nesitransformuoja į civilinį ginčą)¹³⁷ bei nepriklausomai nuo to, kad pareiškėjas ieškinį grindžia civilinės teisės normomis (nuosavybės teise į darbo užmokestį ir šios teisės gynimo teisiniais santykiais)¹³⁸ ir t.t. Kitaip tariant, tokiais atvejais paties reikalavimo piniginis pobūdis negali įtakoti teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas, pobūdžio, o tuo pačiu – ir ginčo priskirtinumo administracinio teismo kompetencijai.

2005 m. gegužės 16 d. nutartyje byloje *D.Š. v. Vadovybės apsaugos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos*, 2005 m. rugsėjo 9 d. nutartyje *V.K. v. Vilniaus m. 2-ieji pataisos namai* bei 2007 m. gegužės 2 d. nutartyje byloje *N.K. v. Vilniaus m. 2-ieji pataisos namai* Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, kad, nepaisant to, jog ieškovo reikalavimas yra formuluojamas kaip reikalavimas priteisti neturtinės žalos, padarytos sužalojus sveikatą, atlyginimą, „socialinės apsaugos priemonių sistema, taikoma vidaus tarnybos pareigūnams, prie kurių priskiriamos ir kompensacijos, mokamos pareigūnams, sužalotiems arba susirgusiems einant tarnybines pareigas arba dėl tarnybos, reglamentuojama viešosios teisės, t.y. *acte iure imperii*“. Kitaip tariant, ginčas yra kilęs iš administracinių teisinių santykių, todėl nagrinėtinas administraciniame teisme. 2005 m. gruodžio 5 d. nutartyje byloje *V.P. v. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Šiaulių miesto priešgaisrinės gelbėjimo tarnyba* dėl važiavimo į tarnybos išlaidų kompensavimo Specialioji teisėjų kolegija nurodė, jog „Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos ir jam pavaldžių įstaigų vidaus tarnybos sistemos pareigūnų transporto išlaidų kompensavimas yra nustatytas dėl ypatingos šių pareigūnų teisinės padėties (statuso). <...> Ginčas teisingas administraciniam teismui“.

¹³⁵ Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. liepos 14 d. nutartis byloje *M.J.K. v. Valstybinė sėklų ir grūdų tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos*.

¹³⁶ Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. rugsėjo 28 d. nutartis byloje *V.K. v. Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos*.

¹³⁷ Specialiosios teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 30 d. nutartis byloje *V.Š. v. Priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba ir kt.*

¹³⁸ Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 5 d. nutartis byloje *L.Ž., L.L., L.A. ir kt. v. Lietuvos Valstybė ir kt.*

Apibendrinimui pateikiame lentelę, kurioje nurodyti aukščiau aptartuose ginčiuose dominuojantys priskirtinumo nustatymo principai ir kriterijai:

1 lentelė. Atskirų kategorijų bylose dominuojantys priskirtinumo principai ir kriterijai

Ginčo rūšis	Absorbcijos principas	Pagrindinio ginčo reikalavimo principas	Teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas, pobūdžio kriterijus
Ginčai statybos teisės srityje	X	X	X
Ginčai nuosavybės teisės srityje		X	X
Ginčai dėl nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo	X	X	X
Tarnybiniai ginčai			X

(X-taikoma pakankamai dažnai, x- taikoma retais atvejais)

Apibendrinant būtina pastebėti, kad Specialiosios teisėjų kolegijos nutarčių analizė patvirtina, kad kolegijos praktika vis dar nėra visiškai nuosekli ir vienoda, kartais tapačiais atvejais kolegiją taiko vieną kriterijų, o kartais jau kitą, t.y šiuo metu vis dar galime kalbėti tik apie tam tikras tendencijas, o ne aiškiai nusistovėjusias nekintamas taisykles. Dėl to manytina, kad pirmojoje dalyje siūlyta įtvirtinti imperatyvi pareiga atsižvelgti į Specialiosios teisėjų kolegijos praktiką turi būti nustatyta ne tik bendrosios kompetencijos ir administraciniams teismams, bet ir pačiai Specialiajai teisėjų kolegijai.

Išvados ir pasiūlymai

1. Pagrindinių priskirtinumo principų ir kriterijų bei Specialiosios teisėjų kolegijos praktikos analizė patvirtina darbo pradžioje iškeltą hipotezę, kad problemas, susijusias su bylų priskirtinumu, lemia ne tik įstatyminio reguliavimo nenuoseklumas, bet ir Specialiosios teisėjų kolegijos praktikos nevienodumas.

2. Norint pasiekti tų tikslų, kurie buvo iškelti steigiant Specialiąją teisėjų kolegiją, būtina įstatymuose įtvirtinti privalomą (o ne fakultatyvų, kaip yra šiuo metu) teisingumo ginčų sprendimą kreipiantis į Specialiąją teisėjų kolegiją ir (arba) bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų pareigą taikant teisę atsižvelgti į Specialiosios teisėjų kolegijos nutartyse suformuluotus teisės taikymo išaiškinimus.

3. Bylų paskirstymas tarp bendrosios kompetencijos ir administracinių teismų yra bylų priskirtinumo, o ne teisingumo klausimas. Dėl to tikslesnė CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkto formuluotė būtų „ieškinys nepriskirtinas nagrinėti civilinio proceso tvarka“, arba „ieškinys nepriskirtinas bendrosios kompetencijos teismui“.

4. Nepaisant to, kad teismų kompetencijos ribojimai – tiek pozityvūs, tiek negatyvūs – yra teigiamas reiškinys, kadangi sumažina ginčų dėl priskirtinumo skaičių, kartais jie sukelia neišsprendžiamas „niekam neteismingų ginčų“ situacijas, tokiu būdu nepagrįstai ribodami teisę į teisminę gynybą.

5. Ginčo subjektinė sudėtis priskirtinumą administraciniam teismui nulemiančiu kriterijumi gali būti laikoma tik vertinant kartu su kitais kriterijais – ginčo subjektų įgaliojimais ir (ar) teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas, pobūdžiu.

6. Absorbcijos principas ir pagrindinio ginčo reikalavimo principai neturi būti tapatinami: pirmasis visada reiškia ginčo priskirtinumą bendrosios kompetencijos teismui, o pagal antrąjį ginčas gali būti teisingas ir administraciniam teismui. Negana to, pagrindinio ginčo reikalavimo principas tam tikra prasme net yra absorbcijos principo priešingybė, kadangi daugeliu atveju reiškia platesnio bendrosios kompetencijos teismų kompetencijos pobūdžio nepripažinimą.

7. Absorbcijos principas, būdamas vieninteliu pozityviojoje teisėje įtvirtintu priskirtinumo principu, Specialiosios teisėjų kolegijos praktikoje nėra dominuojantis – Specialioji kolegija daugiausia remiasi teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas, pobūdžio kriterijumi (kai keliamas vienas reikalavimas) bei pagrindinio ginčo reikalavimo principu (kai keliami keli reikalavimai, priskirtini skirtingų teismų kompetencijai).

8. Ginčiuose, kylančiuose iš statybos teisinių santykių bei ginčiuose dėl nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo taikomas tiek absorbcijos, tiek ir pagrindinio ginčo reikalavimo principas, tuo tarpu ginčiuose, kylančiuose iš nuosavybės teisinių santykių, dominuoja pagrindinio ginčo reikalavimo principas. Teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas, pobūdžio kriterijus yra taikomas nepriklausomai nuo ginčo rūšies.

9. Turi būti įtvirtinta ir pačios Specialiosios teisėjų kolegijos imperatyvi pareiga atsižvelgti į savo ankstesnius išaiškinimus, susijusius su bylų priskirtinumu.

Naudotos literatūros sąrašas

Specialioji literatūra

1. Asser D., Baltutytė E., Driukas A. ir kt. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.
2. Abromavičienė G. Civilinės bylos teisingumo teismui aktualūs klausimai// Jurisprudencija. 2007. t. 3 (93).
3. Abromavičienė G., Vėlyvis S. Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos // Jurisprudencija. 2006. t. 2 (80).
4. Bailey S. H. Cases, materials and commentary on administrative law. Fourth edition. London: Sweet & Maxwell, 2005.
5. Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. Vilnius, Eugrimas, 2007.
6. Bumblienė E., Bumblys V. Kaip kvalifikuotai parengti ieškinį (skundą, prašymą). Vilnius: K. Jovaišo personalinė įmonė, 2007.
7. Bužinskas G., Grigienė J. Teisingumas tarptautiniame civiliniame procese. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.
8. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas / vyr. red. S. Keinys ir kt. III pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius, Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993 m.
9. Grigienė J. Civilinių bylų su tarptautiniu elementu teisingumas Lietuvos teismams. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius, 2005.
10. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.
11. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis. Vilnius: Justitia, 2004.
12. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. T 1. Vilnius: Justitia, 2003.
13. Mikelėnas V. Civilinis procesas. II dalis. Vilnius: Justitia, 1995.
14. Paužaitė – Kulvinskienė I. Administracinė justicija: teorija ir praktika. Vilnius: Justitia, 2005.
15. Poška D. Bendrųjų ir administracinių teismų kompetencijos atskyrimas. Probleminiai aspektai // Teisė. 2006. t. 59.
16. Šedbaras S. Administracinio proceso teisinio reglamentavimo problemos Lietuvos Respublikoje. Vilnius: Justitia, 2006.

17. Valančius V. Kai kurie bendrosios kompetencijos, konstitucinių ir administracinių teismų santykio aspektai // Jurisprudencija. 2004. t. 51 (43). P. 70-77.
18. Valančius V., Norkus R. Nacionalinis teisinis diskursas dėl administracinio proceso // Jurisprudencija. 2006, t. 3(81).
19. Venckienė N. Civilinių bylų iškėlimo sąlygos // Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai (tarptautinės mokslinės – praktinės konferencijos medžiaga / ats. red. doc. dr. S. Vėlyvis. Vilnius: UAB „Visus plenus“, 2006.
20. Гражданский процесс. Под редакцией М. К. Треушникова. Москва: Городец, 2007.
21. Рыжаков А. П. Комментарий к Гражданскому Процессуальному кодексу Российской Федерации. Москва: Норма, 2000.

Norminė literatūra

22. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės Žinios, 1992, Nr. 33-1014.
23. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
24. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
25. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 13-308.
26. Lietuvos Respublikos administracinių ginčų komisijų įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 13-310.
27. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 64-1840.
28. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios, 1999, Nr. 13-312.
29. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.
30. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 39-961.
31. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.
32. Lietuvos Respublikos notariato įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 28-810.
33. Lietuvos Respublikos patentų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 8-120.
34. Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 92-2844.
35. Lietuvos Respublikos statybos įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 32-788.
36. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.
37. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 16-412.

38. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 71-1706.

39. Lietuvos Respublikos žemės įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 34-620.

Teismų praktika

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika

40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2001 m. gegužės 25 d. konsultacija Nr. A3-45 // Teismų praktika Nr. 15.

41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. spalio 31 d. nutartis civ. byloje *P.M. v. J.A.*, bylos Nr. 3K-7-989/2000, kat. 35.

42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gegužės 16 d. nutartis civ. byloje *R.V.V. v. Panevėžio apskrities viršininko administracija*, bylos Nr. 3K-3-518/2001, kat. 85.2.

43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. vasario 5 d. nutartis civ. byloje *P.E.D. v. Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra*, bylos Nr. 3K-7-518/2002, kat. 85.1, 126.

44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. kovo 27 d. nutartis civ. byloje *Tverų vidurinė mokykla v. Plungės rajono savivaldybė*, bylos Nr. 3K-3-508/2002, kat. 105, 117.

45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 22 d. nutartis civ. byloje *N.G. v. V.I.*, bylos Nr. 3K-3-1003/2002, kat. 71.4, 85.

46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 31 d. nutartis civ. byloje *UADB „Baltikums draudimas“ v. Kauno teritorinė muitinė*, bylos Nr. 3K-3-198/2004, kat. 85.2, 67.

47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 13 d. nutartis civ. byloje *UAB „Legela“ v. Kauno teritorinė muitinė*, bylos Nr. 3K-3-444/2004, kat. 85.2.

48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 22 d. nutartis civ. byloje *UAB DK „Lamantinas“ v. Kauno teritorinė muitinė*, bylos Nr. 3K-3-481/2004, kat. 39.6.1., 67, 85.2.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika

49. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2001 m. kovo 20 d. konsultacija Nr. 39 // Administracinių teismų praktika Nr. 1.

50. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. birželio 24 d. nutartis adm. byloje Nr. A5-265/2003.

51. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. birželio 27 d. nutartis adm. byloje Nr. A5-264-03.

52. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. gruodžio 16 d. nutartis adm. byloje Nr. A5-1256-2003.

53. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. balandžio 1 d. nutartis adm. byloje Nr. AS2-154-04.

54. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gegužės 20 d. nutartis adm. byloje Nr. AS6-248-04.

55. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. kovo 24 d. nutartis adm. byloje Nr. AS-469-103-05.

Specialiosios teisėjų kolegijos praktika

56. Specialiosios teisėjų kolegijos 1999 m. birželio 24 d. nutartis byloje *A. K. v. Sodros valdyba*.

57. Specialiosios teisėjų kolegijos 1999 m. birželio 24 d. nutartis byloje *II "Visaza" v. Visagino miesto valstybinė mokesčių inspekcija*.

58. Specialiosios teisėjų kolegijos 2000 m. birželio 22 d. nutartis byloje *UAB „Ryšių statyba“ v. Vilniaus rajono valdyba*.

59. Specialiosios teisėjų kolegijos 2000 m. lapkričio 7 d. nutartis byloje *M. B. v. Vilniaus universitetas*.

60. Specialiosios teisingumo kolegijos 2001 kovo 23 d. nutartis byloje *Lietuvos Evangelikų reformatų bažnyčia v. Lietuvos Respublikos Vyriausybė*.

61. Specialiosios teisėjų kolegijos 2001 m. gruodžio 27 d. nutartis byloje *KTU v. P.S.*

62. Specialiosios teisėjų kolegijos 2003 m. gegužės 8 d. nutartis byloje *A.J. v. Radviliškio rajono savivaldybė*.

63. Specialiosios teisėjų kolegijos 2003 m. gegužės 16 d. nutartis byloje *VŠĮ Vilniaus centro universitetinė ligoninė v. Lietuvos valstybė, atstovaujama Lietuvos Respublikos Vyriausybės*.

64. Specialiosios teisėjų kolegijos 2003 m. spalio 20 d. nutartis byloje *J.U. v. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*.

65. Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. sausio 19 d. nutartis byloje *A.G. v. VĮ Žiegždrių psichiatrijos ligoninė*.

66. Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 9 d. nutartis byloje *UAB „Klaipėdos aerouostas“ v. Klaipėdos apskrities viršininko administracija ir kt.*

67. Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 26 d. nutartis byloje *UAB "Bitė GSM" v. Ryšių reguliavimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir kt.*

68. Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 31 d. nutartis byloje *A.J.G., G.J., V.J. ir kt. v. Lietuvos Respublikos Vyriausybė*.
69. Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. gegužės 26 d. nutartis byloje *Lietuvos lenkų sąjunga v. R.M., UAB „Nasza gazeta“ ir kt.*
70. Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. liepos 7 d. nutartis byloje *J. Š. ir kt. v. Č.S. ir kt.*
71. Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. birželio 9 d. nutartis byloje *Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pavaduotoja v. Vilniaus apskrities viršininko administracija ir kt.*
72. Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. liepos 26 d. nutartis byloje *UAB „Dzūtra“ v. Kauno miesto savivaldybė*.
73. Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. rugsėjo 3 d. nutartis byloje *Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos v. A. U.*
74. Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. rugsėjo 28 d. nutartis byloje *V.K. v. Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos*.
75. Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 15 d. nutartis byloje *M.M. ir N.M. v. Šiaulių m. savivaldybė*.
76. Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 15 d. nutartyje byloje *V. P. v. Zarasų rajono savivaldybės administracija ir kt.*
77. Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 24 d. nutartis byloje *UAB „Visatex“ v. Valstybinė darbo inspekcija*.
78. Specialiosios teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 1 d. nutartis byloje *R.I.U. v. Kauno apskrities viršininko administracija ir kt.*
79. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. sausio 11 d. nutartis byloje *J.A. v. Vilniaus m. savivaldybės administracija ir kt.*
80. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 3 d. nutartis byloje *K.A.V. ir kt. v. Kauno apskrities viršininko administracija, Lietuvos žemės ūkio universitetas*.
81. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 14 d. nutartis byloje *J.K. v. VĮ „Registru centras“*.
82. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 7 d. nutartis byloje *M.F. v. VĮ Registru centras Kauno filialas; kt.*
83. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. balandžio 18 d. nutartis byloje *Lietuvos ir Vengrijos UAB „Vianré“ v. Raseinių rajono policijos komisariatas*.
84. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. gegužės 16 d. nutartis byloje *D.Š. v. Vadovybės apsaugos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos*.

85. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. gegužės 20 d. nutartis byloje *L.Č. v. Kauno apskrities viršininko administracija, Lietuvos veterinarijos akademija, Lietuvos Respublikos ginklų fondas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.*

86. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 20 d. nutartis byloje *I.Ž. ir R.A. v. Palangos miesto savivaldybės administracija ir kt.*

87. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 22 d. nutartis byloje *A.J. v. Lietuvos valstybė, atstovaujama Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos.*

88. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. liepos 7 d. nutartis byloje *Kaišiadorių rajono policijos komisariatas v. A.K.*

89. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. liepos 7 d. nutartis byloje *R.T. v. VĮ „Registru centras“.*

90. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. liepos 7 d. nutartis byloje *UAB „Ranga IV investicijos“ v. Vilniaus miesto savivaldybė.*

91. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 5 d. nutartis byloje *L.Ž., L.L., L.A. ir kt. v. Lietuvos Valstybė ir kt.*

92. Specialios teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 5 d. nutartis byloje *pagal pareiškėjo R. R. pareiškimą suinteresuotiems asmenims Kauno apskrities valstybinei mokesčių inspekcijai ir Kauno apskrities viršininko administracijai.*

93. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 5 d. nutartis byloje *Ž.S. ir T.S. v. VĮ „Registru centras“.*

94. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 9 d. nutartis byloje *V.K. v. Vilniaus m. 2-ieji pataisos namai.*

95. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 13 d. nutartis byloje *Klaipėdos apygardos vyriausiojo prokuroras, Nacionalinės žemės tarnyba v. Klaipėdos apskrities viršininko administracijai, P. J. ir kt.*

96. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. liepos 14 d. nutartis byloje *M.J.K. v. Valstybinė sėklų ir grūdų tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos.*

97. Specialios teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 25 d. nutartis byloje *V.V. v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija.*

98. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 17 d. nutartis byloje *V.Š., S.Š ir Ž.A. v. VĮ Registru centras Panevėžio filialas.*

99. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 28 d. nutartis byloje *Anykščių rajono pirminės sveikatos priežiūros centras v. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyrius ir kt.*

100. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 5 d. nutartis byloje AB „Krašto projektai“ v. *Vilniaus miesto savivaldybės taryba ir kt.*
101. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 5 d. nutartis byloje J.Ž. v. *Klaipėdos apskrities viršininko administracija.*
102. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 5 d. nutartyje byloje V.P. v. *Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Šiaulių miesto priešgaisrinės gelbėjimo tarnyba.*
103. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 23 d. nutartis byloje M.L. v. *Vilniaus apskrities viršininko administracija ir kt.*
104. Specialiosios teisėjų kolegijos 2006 m. liepos 14 d. nutartis byloje UAB „Kauno regiono veislininkystė“ v. *Kauno apskrities viršininko administracija ir kt.*
105. Specialiosios teisėjų kolegijos 2006 m. rugpjūčio 28 d. nutartis byloje V.S. v. *Radviliškio rajono savivaldybės administracija ir kt.*
106. Specialiosios teisėjų kolegijos 2006 m. rugpjūčio 29 d. nutartis byloje R.P. ir R.P. v. *Vilniaus apskrities viršininko administracijos Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros departamentas.*
107. Specialiosios teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 27 d. nutartyje byloje UAB „Monilinas“ v. *Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos.*
108. Specialiosios teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 30 d. nutartis byloje V.Š. v. *Priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba ir kt.*
109. Specialiosios teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 8 d. nutartis byloje A.M. ir J.R. v. *Lazdijų rajono savivaldybė ir kt.*
110. Specialiosios teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 18 d. nutartis byloje *Nacionalinė žemės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos v. Alytaus apskrities viršininko administracija ir kt.*
111. Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. sausio 11 d. nutartis byloje P.N. v. *Lietuvos Respublikos Prezidentas ir kt.*
112. Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 2 d. nutartis byloje D.G. v. *Vilniaus apskrities viršininko administracija ir kt.*
113. Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 9 d. nutartis byloje *Alytaus rajono apylinkės vyriausiasis prokuroras v. Alytaus aeroklubas ir kt.*
114. Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 2 d. nutartis byloje N.K. v. *Vilniaus m. 2-ieji pataisos namai.*
115. Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 25 d. nutartis byloje A.M. v. *Palangos miesto savivaldybė, UAB „Pakruojo parketas“ ir kt.*

116. Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 28 d. nutartis byloje *V.J. v. Kauno teritorinė muitinė ir kt.*
117. Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. rugsėjo 5 d. nutartis byloje *A.T. v. Lietuvos valstybė ir kt.*
118. Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. rugsėjo 14 d. nutartis byloje *V.A.S., E.A.V. v. Kauno miesto savivaldybės administracija ir kt.*
119. Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 9 d. nutartis byloje *Širvintų rajono apylinkės prokuratūros vyriausiasis prokuroras, ginantis viešąjį interesą, v. J.L., V.D., A.V.*
120. Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 14 d. nutartis byloje *Klaipėdos apygardos vyriausiasis prokuroras v. Klaipėdos apskrities viršininko administracija ir kt.*
121. Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 20 d. nutartis byloje *N.M. v. Utenos apskrities viršininkas.*
122. Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 17 d. nutartis byloje *UAB „JKG Statyba“ v. Vilniaus apskrities viršininko administracija ir kt.*
123. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 22 d. nutartis byloje *I.M. v. Kauno miesto savivaldybė, Kauno apskrities viršininko administracija, UAB „Gembė“.*
124. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 22 d. nutartis byloje *R.A.P. v. Kauno miesto savivaldybė ir kt.*
125. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 31 d. nutartis byloje *Panevėžio apygardos prokuratūros vyriausiasis prokuroras v. Rokiškio rajono savivaldybė ir kt.*
126. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 25 d. nutartis byloje *P.B. v. UAB „Anykščių Vosinta“ ir kt.*
127. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 27 d. nutartis byloje *Klaipėdos apylinkės vyriausiasis prokuroras v. Neringos savivaldybė, UAB „Robala“ ir kt.*
128. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 2 d. nutartis byloje *UAB „Adema“ v. Vilniaus apskrities viršininko administracija.*
129. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 3 d. nutartis byloje *D.S. v. Vilniaus apskrities viršininko administracijos Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros departamentas ir kt.*
130. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 10 d. nutartis byloje *M.S. v. P.B., Utenos apskrities viršininko administracija, kt.*
131. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 17 d. nutartis byloje *A.K. v. Alytaus apskrities viršininko administracija ir kt.*
132. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 23 d. nutartis byloje *UAB „Lucanica“ v. Klaipėdos apskrities viršininko administracija, kt.*

133. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 25 d. nutartis byloje *pagal pareiškėjos A.Č. pareiškimą dėl juridinio fakto nustatymo ir įstatymų nustatyto termino atnaujinimo*.
134. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 28 d. nutartis byloje *V.J. ir V.J. v. UAB „Alsva projektų valdymas“, Vilniaus m. savivaldybės administracija ir kt.*
135. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. gegužės 26 d. nutartis byloje *L.K. ir S.K. v. Vilniaus apskrities viršininko administracija*.
136. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. gegužės 29 d. nutartis byloje *A.D. v. Klaipėdos apskrities viršininko administracija, N.M.*
137. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. gegužės 29 d. nutartis byloje *V.Z. v. Kauno apskrities viršininko administracija, M.Z.*
138. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 6 d. nutartis byloje *Kauno apskrities viršininko administracija v. UAB „Baileksas“ ir kt.*
139. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 9 d. nutartis byloje *Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija v. R.P.*
140. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 11 d. nutartis byloje *S.S. v. Kauno apskrities viršininko administracija*.
141. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 13 d. nutartis byloje *pagal pareiškėjos I.O.V. pareiškimą, suinteresuoti asmenys Kauno apskrities viršininko administracija ir kt.*
142. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 birželio 25 d. nutartis byloje *J.K. v. Valstybinė kelių transporto inspekcija ir kt.*
143. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 25 d. nutartis byloje *Klaipėdos miesto apylinkės vyriausiasis prokuroras, ginantis viešąjį interesą, v. Neringos savivaldybės taryba ir kt.*
144. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 25 d. nutartis byloje *S.V.J. v. Alytaus apskrities viršininko administracija ir kt.*
145. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 27 d. nutartis byloje *pagal B.S. pareiškimą, suinteresuoti asmenys Kauno apskrities viršininko administracija, V.K., P.K. ir kt.*
146. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 27 d. nutartis byloje *UAB „Lietgalis“ v. Klaipėdos apskrities viršininkas*.
147. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. liepos 8 d. nutartis byloje *S.S. v. Palangos miesto savivaldybės taryba*.
148. Specialiosios teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 2 d. nutartis byloje *L.V. ir V.V. v. T.R., Vilniaus apskrities viršininko administracija ir kt.*

Interneto šaltiniai

149. Estijos Aukščiausiojo teismo interneto svetainė // <http://www.nc.ee>; prisijungimo laikas 2008-08-07.

150. Latvijos Aukščiausiojo teismo interneto svetainė // <http://at.gov.lv/en>; prisijungimo laikas 2008-12-16.

151. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo interneto svetainė // www.lat.lt.

152. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo interneto svetainėje pateikta Specialiosios teisėjų kolegijos ginčams dėl teisingumo spręsti nagrinėtų ginčų statistika (1999-2007 metai) // http://www.lat.lt/IxSitesUpload/Upload_LAT.LT/File/veikla/SPECIALIOSIOS%20TEIS%EF%BF%BDJ%EF%BF%BD%20KOLEGIJOS%20GIN%EF%BF%BDAMS%20D%EF%BF%BDL%20TEISMINGUMO.pdf; prisijungimo laikas 2008-12-16.

153. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo interneto svetainė // www.lvat.lt.

Santrauka

Pagrindinė nagrinėjamos temos „Bendrosios kompetencijos ir administracinių teismų teisingumo atribojimo problemos specialios teisėjų kolegijos praktikoje” problema yra ta, jog teismų praktika dėl bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų kompetencijos atribojimo yra nenuosekli; teisės moksle nėra vieningos nuomonės, ar bylų paskirstymas tarp bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų yra teisingumo, ar priskirtinumo klausimas.

Pirmojoje darbo dalyje aptariami galimi ginčų dėl priskirtinumo sprendimo būdai, Specialiosios teisėjų kolegijos statusas, jos paskirtis ir reikšmė bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų jurisdikcinės kompetencijos atribojimo kontekste, taip pat analizuojamas sąvokų „priskirtinumas“ ir „teisingumas“ turinys bei šių sąvokų atskyrimo praktinė reikšmė, aptariami priskirtinumo taisyklių pažeidimo procesiniai teisiniai padariniai. Pagrindžiama, kad bylų paskirstymas tarp bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų yra priskirtinumo, o ne teisingumo klausimas.

Antrojoje darbo dalyje išsamiai analizuojami pagrindiniai priskirtinumo principai ir kriterijai, Specialiosios teisėjų kolegijos praktikos pavyzdžiais iliustruojami pagrindiniai šių principų ir kriterijų aspektai, taikymo ribojimai ir išimtys.

Trečiojoje darbo dalyje analizuojama bei Specialiosios teisėjų kolegijos praktika konkrečiose srityse (statybos teisės, nuosavybės teisės įgyvendinimo ir gynimo, nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo bei tarnybinių ginčų), kuriose kyla daugiausiai ginčų dėl priskirtinumo, pateikiama atskirose srityse dažniausiai taikomų principų ir kriterijų lentelė.

Specialiosios teisėjų kolegijos 1999 – 2008 m. praktikos analizė patvirtina, kad teisinio reguliavimo nenuoseklumas, pačios praktikos nevienodumas bei imperatyvaus reikalavimo atsižvelgti į Specialiosios teisėjų kolegijos išaiškinimus nebuvimas yra pagrindinės ginčus dėl priskirtinumo lemiančios priežastys.

Kalbant apie pagrindinę nagrinėjamos temos problemą, darbe pagrindžiama, kad ši problema gali būti išspręsta teisės aktuose įtvirtinus privalomą bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų kreipimąsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, taip pat imperatyvią pareigą teismams atsižvelgti į Specialiosios teisėjų kolegijos išaiškinimus (pastarąją pareigą nustatant ir pačiai Specialiajai teisėjų kolegijai).

Summary

The main problem of the magister thesis “Problems of delimitation of the jurisdiction of a courts of general jurisdiction and administrative courts in the practice of Special Chamber of judges” is the absence of unanimous legal regulation and practice of the courts in the field of separation of civil courts and administrative courts jurisdiction and the differences of interpretation of the concepts of admissibility and cognizance.

In the first part the possible ways of resolving disputes of admissibility are revealed, the status and functions of the Special Chamber of judges are analyzed, the concepts of admissibility and cognizance are delimited, procedural consequences of the breach of rules of separation of civil courts and administrative courts jurisdiction are also analyzed. It is being substantiated that the allocation of cases between the courts of general jurisdiction and administrative courts is a question of admissibility, not cognizance.

In the second part, the main principles and criterions of separation of civil courts and administrative courts jurisdiction are analyzed. The analysis of the practice of the Special Chamber of judges reveals the limitations and exceptions of application of such principles and criterions.

In the third part, the practice of the Special Chamber of judges in concrete fields is analyzed. The author presents a table of the most commonly used principles and criterions.

The analysis of the practice of the Special Chamber of judges also shows that the differences in the practice of the Special Chamber of judges and non-compulsory type of application of the courts to the Special Chamber of judges is one of the biggest obstructs of reaching the unity and stability of the practice of courts in the field of separation of civil courts and administrative courts jurisdiction.

The author proves that the main problem can be solved by implementing a compulsory type of application of the courts to the Special Chamber of judges in legal acts and compulsory obligation to consider the practice of the Special Chamber of judges. This latter obligation must be applicable also to the Special Chamber of judges itself.